

**37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Állam- és Jogtudományi Szekció**

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**Az előzetes döntéshozatali eljárás mint rendkívüli
perorvoslati ok: korlátok és lehetőségek**

Kézirat lezárásának dátuma:

2024. november 15.

Nyilatkozom, hogy a dolgozat elkészítéséhez mesterséges intelligencia alkalmazásokat nem vettem igénybe.

Tartalomjegyzék

I.	Bevezetés.....	4
II.	A tényleges érvényesülés és az egyenértékűség elvei az uniós jogban.....	5
2.1.	Előzmények és fejlődés.....	5
2.2.	Tényleges érvényesülés elve.....	6
2.3.	Egyenértékűség elve	8
2.4.	A tényleges érvényesülés és az egyenértékűség elvének viszonya a tagállamok eljárási autonómiájához	9
III.	A perújítás és a felülvizsgálat szabályozása a magyar jogban	10
3.1.	Perújítás.....	11
3.2.	Felülvizsgálat	13
3.3.	Az előzetes döntéshozatali eljárás és a rendkívüli perorvoslatok konfliktusa	16
IV.	Az előzetes döntés, az EJEB és az Alkotmánybíróság határozata jogi természete.....	18
4.1.	Előzetes döntéshozatali eljárásban született döntések	18
4.2.	Az EJEB döntései	19
4.3.	Az Alkotmánybíróság döntései.....	22
4.4.	A három bírói fórum döntései a rendkívüli perorvoslatok rendszerében.....	23
V.	Az előzetes döntéshozatali eljárás sajátosságai a Kúria Jpe.II.60.027/2021/8. számú határozata szerint	26
VI.	A Kúria Jpe.II.60.027/2021/8. számú határozatának értékelése az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvei alapján	28
VII.	Hogyan tovább? A JPE határozat nyomán következő lehetőségek	32
7.1.	Az Alkotmánybíróság eljárása.....	33
7.2.	Előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezése.....	35
7.3.	Kártérítés az uniós jog megsértése miatt – a perújítási lehetősége	37
VIII.	Következtetések	38
	Irodalomjegyzék	40

I. Bevezetés

Dolgozatom témájaként az előzetes döntéshozatali eljárás, mint rendkívüli perorvoslati ok helyzetét vizsgálom, a Kúria Jogegységi Panasz Tanácsa Jpe.II.60.027/2021/8. számú határozata (a továbbiakban: JPE határozat) nyomán. Ebben az ügyben a Kúria a bíróságokra általánosan kötelező jogértelmezésként kimondta: „Az EUB előzetes döntéshozatali eljárásban hozott határozatára hivatkozással perújításnak nincs helye.”¹ Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy amikor egy peres fél nem a saját ügyében született luxemburgi (előzetes döntéshozatali eljárásban született), strasbourgi (Emberi Jogok Európai Bírósága ítélete) vagy alkotmánybírósi döntésre hivatkozik, akkor a magyar jog szabályai alapján milyen körben, és milyen formában lehet helye rendkívüli perorvoslatnak. A kérdés uniós jogi szempontból azért aktuális, mert az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elve miatt a magyar jogalkotó uniós jogi értelemben nem rendelkezik korlátlan szabadsággal a rendkívüli perorvoslatok formájának meghatározására az előzetes döntéshozatali eljárással kapcsolatosan akkor, ha egyébként más, lényegileg hasonló jellemzőkkel bíró esetekben egy meghatározott forma és tartalom szerinti rendkívüli perorvoslatot tesz lehetővé. A Kúria pedig a JPE határozat meghozatala során kizárólag a hazai jogszabályi környezetet vette alapul, figyelmen kívül hagyva a kérdés uniós jogi vonatkozásait.

Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy figyelemmel az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés uniós jogban elfogadott elveire, továbbá figyelemmel a magyar jogban a rendkívüli perorvoslatokra vonatkozó egyes eljárási szabályokra, valamint figyelemmel az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) és az Alkotmánybíróság határozatainak a rendkívüli perorvoslati eljárásokban betöltött szerepére, helytálló-e a Kúria azon megközelítése, mely az indítványozó nem saját ügyében születő előzetes döntést nem perújítási, hanem felülvizsgálati okként határozza meg a polgári eljárásjogban.

Tekintettel arra, hogy az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvei szükségképpen a tagállamok nemzeti jogának szabályainak alapulvételével érvényesülnek, továbbá tekintettel arra, hogy a JPE határozat csak alig néhány évvel ezelőtt született meg, ezért a dolgozatomban döntően a joggyakorlatot vizsgálom.

¹ Kúria Jpe.II.60.027/2021/8. számú határozata, Indokolás [60].

II. A tényleges érvényesülés és az egyenértékűség elvei az uniós jogban

Az Európai Bíróság (a továbbiakban: EUB vagy Bíróság) egyik klasszikus megállapítása szerint az egyes keresetekre vonatkozó eljárási módok „a tagállamok eljárási autonómiájának elve alapján minden egyes tagállam belső jogrendjébe tartoznak, azzal a feltétellel azonban, hogy azok nem lehetnek kedvezőtlenebbek, mint a hasonló jellegű belső esetekre vonatkozók (az egyenértékűség elve), és nem tehetik gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehézé az uniós jogrend által biztosított jogok gyakorlását (a tényleges érvényesülés elve).”² Ezek az elvek alapvetően kiegészítik a közvetett hatály elvét,³ melynek célja, hogy a tagállami jogot mindenkor az uniós jogból fakadó követelményeknek megfelelően, az uniós jog hatékony érvényesülése (*effet utile*) elvét szem előtt tartó módon kell értelmezni.⁴

2.1. Előzmények és fejlődés

1976-ig az Európai Gazdasági Közösség (Európai Unió)⁵ intézményei a közösségi (uniós) jogszabályok tagállami eljárásjogban történő érvényesítésébe csak nagyon kivételes esetekben avatkozott be, ezt a hatáskört kis korlátozásokkal, de meghagyta a nemzeti jogalkalmazóknak (tagállamok eljárási autonómiájának elve). Az áttörést a *Rewe*⁶ és a *Comet*⁷ ügyek hozták, melyekben már korlátot szabott a Bíróság a tagállamok eljárási autonómiájának, és megalkotta az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvét, a lojális együttműködés elvére hivatkozással.⁸ Az uniós jog közvetlen hatályából eredően mindenkit megillet a bírói védelem joga,⁹ a tagállamoknak pedig kötelezettségük, hogy segítsék az Uniót feladatai teljesítésében. Amennyiben az uniós jogból eredő valamely igény érvényesítése a tagállam valamelyik intézményének hatáskörébe tartozik, úgy a tagállamnak kell biztosítania és felelősséget

² C-41/11. sz. ügy, *Inter-Environnement Wallonie*, 2012. február 28-i ítélet, ECLI:EU:C:2012:103, 45. pont.

³ C-14/83. sz. ügy, *von Colson és Kamann*, 1984. április 10-i ítélet, ECLI:EU:C:1984:153, 28. pont.

⁴ Az elvekről lásd: Koen LENAERTS: National remedies for private parties in the light of the EU law principles of equivalence and effectiveness. *The Irish Jurist*, 2011, 13–37.

⁵ A dolgozatban a könnyebb követhetőség érdekében az Európai Unió Maastrichti Szerződésével történő létrejöttét megelőző időszakra is az Európai Unió, illetőleg uniós jog kifejezéseket használok, az Európai (Gazdasági) Közösség és a közösségi jog szinonimájaként.

⁶ C-33/76. sz. ügy, *Rewe*, 1976. december 16-i ítélet, ECLI:EU:C:1976:188.

⁷ C-45/76. sz. ügy, *Comet*, 1976. december 16-i ítélet, ECLI:EU:C:1976:191.

⁸ Az Európai Unióról szóló Szerződés (a továbbiakban: EUSz.) 4. cikk (3) bekezdése.

⁹ BUDAVÁRI Krisztina – MUZSALYI Róbert: A tagállamok eljárási autonómiájának korlátai: az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés alkalmazása. *Kúriai Döntések*, 2015/9, 996.

vállalnia azért, hogy az intézmény minden esetben az uniós elvek alkalmazását szem előtt tartva jár el.¹⁰

Ebből az elvből fejlődött ki aztán később a tényleges érvényesülés feltétele, mely a (rendkívüli) perorvoslatok esetében is megfelelően irányadó. Az EUB nem kívánja meg a tagállamoktól, hogy új, a jogrendszerükbe nem illő perorvoslati lehetőségeket alakítsanak ki, azonban kiemeli annak fontosságát, hogy az uniós jogból fakadó elvek bármely tagállamban mindenféle hátrány nélkül érvényesülni tudjanak az egyébként is létező perorvoslati lehetőségek keretei között.¹¹

2.2. Tényleges érvényesülés elve

A tényleges érvényesülés elvének¹² lényege, hogy a tagállami szabályok és eljárások nem nehezíthetik el és nem tehetik gyakorlatilag lehetetlenné az uniós jogon alapuló igények érvényesítését.¹³ Az elv szorosan összekapcsolódik a közvetett hatály elvével, mely hagyományos értelemben a tagállami jog uniós jog fényében történő értelmezését követeli meg, azzal, hogy annak azonban abszolút (tartalmi jellegű) korlátja az értelmezés *contra legem* jellege.¹⁴ Amennyiben a tagállami (eljárás)jog valamely szabálya nem szól az uniós joggal kapcsolatos igények érvényesítéséről, úgy a közvetett hatály elvének megfelelő alkalmazásával a tagállami eljárásjog rendelkezéseit „ki lehet terjeszteni” az uniós jog által érintett területekre is. Abban az esetben azonban, ha a tagállami eljárásjog szabályai kifejezetten kizárják az uniós jog alapján történő igényérvényesítés lehetőségét, a közvetett hatály elve önmagában már nem nyújthat segítséget, az uniós jogból pedig konkrét eljárási követelmények nem fakadnak (így pedig a közvetlen hatály,¹⁵ illetőleg közvetlen alkalmazandóság elvei¹⁶ sem hívhatóak fel). Azáltal azonban, hogy az uniós jog alapján történő igényérvényesítés lehetőségét kifejezetten kizáró tagállami szabály ellentétesnek bizonyul az uniós jogból fakadó követelményekkel, az

¹⁰ GOMBOS Katalin: Tagállami eljárási autonómia – az elv korlátokkal és kérdőjelekkel. *Európai Tükör*, 2019/3, 41.

¹¹ MUZSALYI Róbert: *Az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elve az Európai Unió jogában*. Budapest, 2020, 14. [a továbbiakban: MUZSALYI (2020)].

¹² C-33/76. sz. ügy, *Rewe*, 5. pont.

¹³ GOMBOS i.m. 39.

¹⁴ C-282/10. sz. ügy, *Dominguez*, 2012. január 24-i ítélet, ECLI:EU:C:2012:33, 25. pont.

¹⁵ CSÁSZÁR Mátyás: Az irányelvek (közvetlen) hatálya és az alkalmazandó jog. *Iustum Aequum Salutare*, 2014/2, 37.

¹⁶ Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (a továbbiakban: EUMSz.) 288. cikk, Alaptörvény Q) cikk (3) bekezdés.

uniós jog elsőbbségének elve¹⁷ alapján az uniós jog érvényesülését kifejezetten kizáró tagállami jogszabály félretehető, és ezt követően pedig (immáron tiltó tagállami szabály hiányában) a tényleges érvényesülés és egyenértékűség elvei adott esetben megfelelően alkalmazhatóak lehetnek.

A tagállamok feladata az uniós jogból fakadó követelmények rendelkezések érvényesíthetőségének garantálása, illetve a hatékony bírói védelem biztosítása.¹⁸ Ez olyan szintű elsőbbséget élvez minden esetben, hogy a fentiek szerint elvezethet akár egy olyan helyzethez is, hogy a tagállami bíróságnak félre kell tennie a belső eljárási szabályokat.¹⁹ Ám ennél többet az EUB sem követel meg, így sem a Bíróság gyakorlata, sem pedig az uniós jog nem ír elő egységes igényérvényesítési mintát az Európai Unión belül a tagállami jogrendszerek szintjére, egy ilyen intézkedés ugyanis a tagállami eljárásjogi szabályok harmonizációját követelné meg, ami már csak azért sem tűnik lehetségesnek, mert még az Egyesült Királyság kilépését követően is van olyan tagállam (Írország), amelynek a jogrendszere alapvetően a *common law* szabályain alapul.²⁰ Éppen ezért a tényleges érvényesülés elve és az egyenértékűség elve mindig a tagállami jogszabályi keretek között érvényesül. A tagállami bíróság saját hatáskörébe tartozik ugyanakkor (szükség esetén akár előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezésével), hogy mikor ítél meg úgy egy helyzetet, hogy a tényleges érvényesülés követelményének szem előtt tartásával szükséges eltekinteni egy tagállami eljárásjogi szabálytól. Ennek a problémának a feloldására gyakran alkalmazandó a *procedural of reason*²¹ szabály, melynek keretében egyedileg kell megvizsgálni a tagállami jogszabályt, és ennek fényében egyedileg kerül meghatározásra, hogy az sérti-e a tényleges érvényesülés elvét. Ennek a módszernek az alkalmazása közben, minden esetben komplex módon kell vizsgálni az ügyet.²²

¹⁷ Az elv jelentőségéről lásd például: Clara RAUCHEGGEL: Four functions of the principle of primacy in the post-Lisbon case law of the European Court of Justice. In: Katja S. ZIEGLER et al. (eds.): *Research Handbook on General Principles in EU Law*. Edward Elgar, Cheltenham, 2022, 157–172.

¹⁸ EUSz. 4. cikk (3) bekezdés.

¹⁹ BLUTMAN László: Az Alkotmánybíróság határozata arról, hogy egyes uniós jogi aktusok végrehajtása mellőzhető-e az Alaptörvényre tekintettel. *Jogesetek Magyarázata*, 2022/1, 7.

²⁰ KELEMEN Katalin: A common law jogrendszerek. In: JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*, 2018, [5].

²¹ GOMBOS i.m. 40.

²² BUDAVÁRI – MUZSALYI i.m. 998.

2.3. Egyenértékűség elve

Az egyenértékűség elvének célja annak biztosítása, hogy az uniós normák érvényre jutása ugyanolyan tartalommal valósulhasson meg, mintha egy tisztán belső jogi igényérvényesítésre kerülne sor. Az elv lényege, hogy amennyiben a peres fél az uniós jogon alapuló jogainak védelme érdekében részt vesz egy eljárásban, úgy a rá vonatkozó szabályok ne legyenek kedvezőtlenebbek, mint egy hasonló belső helyzeten alapuló eljárás esetén.²³ Ez a szempont a kezdeti időkben alapvetően a diszkrimináció tilalmával függött össze, napjainkban azonban már egy ahhoz képest önállósult elvként érvényesül. Az elv érvényesítését az EUB legtöbb esetben az előterjesztő bíróság feladatai közé sorolja.

Az EUB irányadó gyakorlata szerint ennek menete a következő. (i) Elsőként azt kell megvizsgálni, hogy az uniós jogon alapuló igényérvényesítés számottevően hasonlít-e valamely tagállami jogon alapuló igényérvényesítéshez. A hasonlóság vizsgálata egy rendkívül összetett elemzést igényel, kitérve az eljárás megítélése szempontjából valamennyi releváns elemre.²⁴ (ii) Amennyiben a hasonlóság megállapítható, úgy a következő lépés a kedvezőtlenesség vizsgálata. Ennél a lépésnél nem elegendő csupán annak a ténynek a megállapítása, hogy a rendelkezés hátrányosabb következményekkel jár, azt is szükséges megvizsgálni, hogy egyrészt ennek a hátránynak mi a jogi természete és jelentősége, másrészt ez az eltérés más egyéb szempontok alapján nem jelent-e éppen előnyt.²⁵ Amennyiben valamely más jogi vonatkozásban a szabály alkalmazásával kedvezőbb helyzetbe kerül a fél, úgy nem hívható fel az egyenértékűség elve alapján a jogsértés, mivel az egyéb előnyök a sérelmezett helyzet megszüntetése esetén elvesznének.

Amennyiben a tagállami bíróság megállapítja a tényleges érvényesülés és az egyenértékűség elvének sérelmét, úgy egy eljárásjogi szabály esetén a tagállami bíróság aligha juthat más következtetésre, mint hogy a kérdéses tagállami jogszabályt az uniós jog hatékony érvényesülésének biztosítását képező akadályként kell kezelnie, ekként pedig az elsőbbség elvének megfelelően félre kell tennie.²⁶

²³ GOMBOS i.m. 35.

²⁴ BUDAVÁRI – MUZSALYI i.m. 997.

²⁵ Uo.

²⁶ C-106/77. sz. ügy, *Simmenthal*, 1978. március 9-i ítélet, ECLI:EU:C:1978:49, 21. pont.

2.4. A tényleges érvényesülés és az egyenértékűség elvének viszonya a tagállamok eljárási autonómiájához

Anyagi jogi kérdésekben (vagy olyan eljárásjogi kérdésekben, amelyek valamely irányelv rendelkezésein alapulnak) az egyes tagállamok által követett jogi megoldások között megfigyelhetők hasonlóságok. Azokban az eljárási kérdésekben, melyeket az uniós jog nem harmonizált, a tagállamok szabályozási autonómiája lényegében megmaradt. Ezek a területek alapvetően kívül esnek az EU hatáskörein (vagy ha mégis fennáll valamilyen uniós hatáskör, az leginkább támogató, összehangoló, kiegészítő jellegű hatáskör lehet).²⁷ Azáltal, hogy ezekben az eljárásokban az igényérvényesítés színtere döntően a nemzeti jog (és a tagállami bíróság) szintje, uniós jogi szempontból talán célszerűnek tűnhet a szabályozás harmonizációja, azonban a tagállamok oldaláról nézve ez már egyrészt szükségtelen, másrészt az EU hatáskörein is kívül esik. Az esetlegesen felmerülő jogértelmezési kérdések megválaszolására pedig a Bíróságnak van lehetősége, például előzetes döntéshozatali eljárás keretében.

A két elvet vizsgálva általánosságban az jelenthető ki, hogy az egyenértékűség elve tulajdonképpen anyagi jogi szabályok terén jelentős, míg a tényleges érvényesülés leginkább eljárásjogi kérdésekkel összefüggésben merül fel. Az uniós joggal kapcsolatban és az általam választott témakörben is a probléma a jogvédelem terén jelentkezik. Az EU nagy teret enged a tagállamoknak, hogy saját belső jogi kereteik között folytassák le az egyes (peres) eljárásokat. A Bíróság szerepe ugyanakkor azonban arra alkalmas lehet, hogy kismértékű korrekciókkal, „kiigazításokkal” a megfelelő irányba terelje az eltérő tagállami eljárásjogi szabályok értelmezését és alkalmazását. A tagállamok ezen mozgásterét szokás a tagállamok eljárási autonómiájaként említeni.²⁸

Az EUB gyakorlata eljárási autonómiaként csupán két kifejezett területet említ, és nem használja a fogalmat kiterjesztően. Az egyik terület a hatáskörrel rendelkező bíróságok kijelölése (ebben az esetben vitathatatlan a tagállam kizárólagos hatásköre), a másik terület pedig az, hogy meghatározza a keresetek benyújtására és elbírálására vonatkozó eljárási szabályokat az uniós jogon alapuló igények érvényesítése érdekében.²⁹ A továbbiakban ezt

²⁷ KISS Barnabás Sándor: Tagállami és uniós hatáskörök elhatárolása az állami támogatásokra vonatkozó komplex gazdasági értékelésekben: a nyilvánvaló mérlegelési hibák tesztjei. *Európai Jog*, 2021/1, 20. Lásd az EUMSZ. 6. cikkét is.

²⁸ BUDAVÁRI – MUZSALYI i.m. 996.

²⁹ MUZSALYI (2020) i.m. 165.

szeretném összevetni az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvével, azt vizsgálva, hogy mennyiben korlátlan a tagállamok szabályozási mozgástere.

Általában kijelenthető, hogy egy luxemburgi bírósági döntés (értve ez alatt mindenekelőtt az előzetes döntéshozatali eljárást) következményeképp előfordulhat, hogy a tagállami szabályok mellőzésre kerülnek, vagy eljárásjogi értelemben véve más folytatása lesz a pernek, mint amire alapvetően a belső eljárási szabályok önmagukban következtetni engednek.³⁰ A tagállami eljárási autonómia éppen ezért nem jelent egyben teljes eljárási szabadságot, hanem az egyes tagállamok jogalkotása az uniós jogból fakadó követelmények alapján (részben) meghatározott.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a tagállami autonómia és az egyenértékűség és tényleges érvényesülés elve bizonyos értelemben ugyanannak az éremnek a két oldalát jelenti, és ezen elvek együttesen jelölik ki a tagállamok, illetőleg az EU joga mozgásterét az uniós jog hatékony érvényesülésének (*effet utile*) biztosítását célzó eljárásjogi szabályok kialakítása és gyakorlati működése szempontjából. Sem a tagállamok szabályozási autonómiája, sem az uniós jog tagállami jogba történő beavatkozási lehetőségei nem korlátlanok: alapvetően a tagállami jogalkotó jelölheti ki a vonatkozó eljárásjogi kereteket, melyeket az uniós jog (ideértve mindenekelőtt a Bíróság jogfejlesztő tevékenységét) csak a feltétlenül szükséges mértékben korrigálhat.

III. A perújítás és a felülvizsgálat szabályozása a magyar jogban

Dolgozatomban a Kúria JPE határozatának alapján kifejezetten a rendkívüli perorvoslatok körébe tartozó perújítással és felülvizsgálattal összefüggésben vizsgálom az egyenértékűség és tényleges érvényesülés elve, illetőleg a tagállami autonómia elve érvényesülését. A rendkívüli perorvoslatok lényege, hogy az egyébként már jogerőssé váló bírói döntések jogerejét valamely okból kivételesen mégis át lehet törni. Tekintettel arra, hogy a JPE határozatnak is abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy az előzetes döntést perújítási vagy felülvizsgálati oknak tekinti-e, ezért az alábbiakban kizárólag ezen két rendkívüli perorvoslat főbb jellemzőit vetem össze, kifejezetten az előzetes döntéshozatali eljárás sajátosságai szempontjából. A dolgozatomban éppen ebből az okból kifolyólag nem foglalkozok más rendkívüli perorvoslatokkal.

³⁰ GOMBOS i.m. 40.

3.1. Perújítás

A perújítás lényege, hogy amennyiben a per jogerős befejezését követően kerül elő egy, az ügy mikénti eldöntése szempontjából nagy jelentőséggel bíró új tény, akkor az meghatározott feltételek teljesülése esetén indokolhatja az ítélet jogerejének áttörését.

A perújítási okok körét részben eltérően határozta meg az 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról (a továbbiakban: régi Pp.) és a 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról (a továbbiakban: Pp.). A perújítási okok rendszerében az új Pp. legfontosabb változtatása a korábban hatályos szabályozáshoz képest, hogy perújítási okként nevesítette, ha a fél az Emberi Jogok Európai Egyezményében (a továbbiakban: EJE) és annak kiegészítő jegyzőkönyvében meghatározott jog megsértését megállapító saját ügyében hozott ítéletére hivatkozik, továbbá a jogerős ítélet ugyanezen a jogsértésen alapul, és az EJEB-től nem kapott elégtételt.³¹ Az új Pp. megalkotását megelőzően felmerült annak a lehetősége is, hogy az EUB előzetes döntéshozatali eljárásban hozott döntése is perújítási okként kerüljön nevesítésre. Az új Polgári perrendtartás 2015-ben elfogadott koncepciója még akként fogalmazott, hogy vizsgálni szükséges azt, hogy „a perújításra vonatkozó előírások között lehetőséget kell-e adni arra, hogy az Európai Bíróság előzetes döntéshozatali eljárásban meghozott ítélete alapján a felek a lezárt jogvitájukat újratárgyalhassák a hazai bíróság előtt.”³² A koncepció egyértelművé tette, hogy alapvetően a dolgozat témájával kapcsolatos kérdésről van szó, melyet az Európai Bíróság esetjoga a közigazgatási eljárásjog területén rögzített: „a közigazgatási hatóságok kötelesek új eljárást lefolytatni és új határozatot hozni olyan ügyekben, ahol az első határozat már a bírói szakot is megjárva jogerőssé vált (és az eljáró bíróság nem kért az eljárása során előzetes döntést), erről a határozatról azonban utóbb kiderül, hogy az alkalmazandó közösségi jogi norma olyan értelmezésén alapszik, amely ellentétes az utóbb, más által kezdeményezett ügyben az érintett közösségi normával kapcsolatban hozott európai bírósági előzetes döntéssel, feltéve, hogy a tagállami eljárásjog megengedi az ügy újratárgyalását, és az érintett fél ezt nyomban kezdeményezi, mihelyst tudomást szerez az Európai Bíróság utóbb hozott előzetes döntéséről.”³³ Ez a lehetőség végül a Pp. elfogadott szövegébe nem került be.³⁴ Ennek fő oka

³¹ Pp. 393. § c) pont. A régi Pp. 260. §-a ezt az esetet még nem nevesítette perújítási okként.

³² A Polgári Perrendtartás Koncepciója. A Kormány 2015. január 14. napján megtartott ülésén elfogadott koncepció, 82.

³³ Uo.

³⁴ MUZSALYI Róbert: Van-e lehetőség a perújításra az Európai Unió Bírósága előzetes döntéshozatali eljárásában hozott határozatára hivatkozással? *Magyar Jog*, 2019/10, 2. [a továbbiakban: MUZSALYI (2019)].

az volt, hogy az EUB csak jogkérdésben határoz, jogkérdésben pedig soha sincs helye perújításnak. A perújítás tekintetében döntő jelentőségű szempont ugyanis a nówum, azaz egy olyan új tény, ami alkalmas arra, hogy megváltoztassa az alapper tényállását és ekként az ügy eldöntését.³⁵ A Pp. szabályai alapján a perújításra a jogalkotó relatíve hosszú időt biztosított: a már az alapper idején is ismert tények esetén az ítélet közlésétől hat hónapot, az utóbb megismert tények esetén pedig a tudomásszerzéstől számított hat hónapot. A perújítás olyan kérdésre kell, hogy vonatkozzon, ami minden esetben az alapper előkérdése volt, vagy kellett volna lennie.

Általában is igaz, hogy a perújítási lehetőség benyújtására sokkal tágabb határidő áll rendelkezésre, mint a felülvizsgálat esetén. Alapvetően, ha olyan tényről van szó, ami az alapper idején is ismert volt, úgy az ítélet jogerőre emelkedésétől számított hat hónapos határidő áll rendelkezésre, míg a később megismert tények esetén a tudomásszerzéstől számít a hat hónapos határidő.³⁶ A Pp. az ítélet jogerőre emelkedésétől számított 5 év letelte után (az EJEB döntésére történő hivatkozás kivételével) már nem ad lehetőséget a perújításra.³⁷ A közigazgatási perrendtartás alapvetően a Pp. perújításra vonatkozó szabályait rendeli alkalmazni.³⁸

A perújítás a büntetőeljárásban komplexebb kérdés, mint a polgári perekben, mivel gyakran nyomozást is maga után von egy újabb bizonyíték előkerülése, ráadásul a terhelt elítélése és a büntetett előélethez fűződő joghátrányok reparálása eltérő határidő-számítást is indokolnak, mint ha az új tény a terhelt terhére kellene értékelni. Amennyiben a terhelt kedvezőbb helyzetbe kerülne a perújítás elbírálásával, úgy a perújítás határidőhöz nem kötött, a terhelt terhére azonban perújításra csak a terhelt életében és az elévülési időn belül van lehetőség.³⁹ Önmagában az a tény, hogy a büntetőeljárásban eltérő feltételekkel, illetőleg eltérő határidőkkel kerülhet sor perújításra, uniós jogi nézőpontból teljesen elfogadható, tekintettel a büntetőeljárás és a polgári per alapvető jellemzőinek eltérésére (ideértve mindenekelőtt a peres felek, illetőleg a terhelt jogi helyzetét).

A perújítási okok (jelen dolgozat tárgya szempontjából releváns) rendszerét az alábbi táblázat szemlélteti.

³⁵ MUZSALYI (2019) i.m. 10.

³⁶ Pp. 395. § (1) bekezdés.

³⁷ Pp. 395. § (3) bekezdés.

³⁸ A közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény 122. §-a.

³⁹ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 638. § (2) bekezdése.

	Pp.	Kp.	Be.
Perújítás oka	nóvum, ténykérdés	a Pp. szabályai szerint	olyan új bizonyíték ami hatással lehet az alaptényállásra
Határidő	6 hónap a tudomásszerzéstől, max. 5 év (kivéve EJEb)	a Pp. szabályai szerint	terhelt javára: nincs Terhelt terhére: elévülési időn belül (a terhelt életében)
AB határozat	perújítási ok	a Pp. szabályai szerint	nem perújítási ok
EJEb döntés	perújítási ok	a Pp. szabályai szerint	nem perújítási ok
EUB döntés (saját ügyben)	nem perújítási ok	a Pp. szabályai szerint (nem perújítási ok)	nem perújítási ok

forrás: saját szerkesztés

3.2. Felülvizsgálat

A felülvizsgálat célja a jogerős ítéletben elkövetett anyagi jogi vagy eljárásjogi hibák orvoslása. Általában igaz az, hogy miután a jogalkalmazási hibák magában a jogerős ítéletben szerepelnek, a féltől (és különösen a jogi képviselőjétől) elvárható, hogy a nyilvánvaló, az ügy érdemére kiható vagy azt jelentősen befolyásoló jogi hibákat azonnal észrevegye, és ezért a felülvizsgálat határideje a polgári peres eljárásokban hagyományosan rövid. Tekintettel arra, hogy a felülvizsgálat célja a jogalkalmazási hibák orvoslása, a jogbiztonság elvét figyelembe véve aggályos lenne, ha számottevően több idő állna rendelkezésre a felülvizsgálat megindítására, hiszen az ellenérdekű fél alappal bízhat a támadott bírói döntés jogerejében. A jogerős áttörése éppen ezért csak nagyon indokolt és különleges esetekben lehetséges, a felülvizsgálat pedig nem valósítja meg ezeket a feltételeket.⁴⁰ A felülvizsgálat esetén megállapított 45 napos

⁴⁰ CSILLÁM Katalin: A 2016. évi CXXX. törvényben szabályozott perorvoslatok a gyakorló bíró szemével, *Közjegyzők Közlönye*, 2017/1, 5.

határidő⁴¹ jellegét tekintve alapvetően a fellebbezéshez hasonlítható, hiszen a feleknek a fellebbezés előterjesztésére is csak rövid (általában 15 napos) határidő áll rendelkezésükre. Azáltal pedig, hogy a Pp. kifejezetten nevesíti a felülvizsgálat engedélyezésének okai között az előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezésének szükségességét,⁴² akár emellett is lehet érvelni, hogy a magyar jogalkotó egyértelműen meghatározta azt a kérdést, hogy az EUB előzetes döntése jogi természetét tekintve felülvizsgálatra (és nem pedig perújításra) ad okot. Ezt az értelmezést támasztja alá az is, hogy a Polgári perrendtartás koncepciójából végül nem került áttemelésre a Pp. tételes jogi szabályai közé az előzetes döntés, mint perújítási ok esete. Az előzetes döntés jogi természetéből az következik, hogy az EUB által meghatározott jogértelmezés általában nézve is kötelezővé válik valamennyi tagállami bíróságra, ekként egyfajta *erga omnes* hatállyal bír, hasonlóan például ahhoz az esethez, amikor a magyar Alkotmánybíróság alkotmányos követelményt mond ki valamely jogszabály alkalmazásával összefüggésben.⁴³ Mégis, kézenfekvő azzal érvelni, hogy amennyiben az előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezése jogkérdés miatt indokolt, akkor az előzetes döntés tartalmi értelemben jogkérdést dönt el – ekként pedig felülvizsgálati oknak tekinthető, akár saját ügyben, akár más ügyben született előzetes döntésre próbál egy fél hivatkozni. Ez a látszólag egyértelmű megoldás ugyanakkor a magyar jogi környezetben valódi gyakorlati problémaként jelentkezik.

Érdemes ezúttal is összevetni a Pp. szabályait a Be. és a Kp. szabályaival is. Szemben a Pp.-vel, a Be. még áttételesen sem nevesíti a felülvizsgálat körében az előzetes döntést, ellenben kifejezetten felülvizsgálati okként jelöli meg az Alkotmánybíróság és az EJEB (egészen pontosan a nemzetközi szerződéssel létrehozott emberi jogi szerv) határozatát.⁴⁴ A felülvizsgálati indítvány a terhelt terhére a jogerős ügydöntő határozat közlésétől számított 6 hónapon belül terjeszthető elő, a terhelt javára előterjesztett felülvizsgálati indítványnak ezzel szemben nincs határideje.⁴⁵ A büntetőeljárás egyik alapvető sajátossága a polgári perekhez képest éppen az, hogy a büntetőeljárás az állam büntető igényének egy magánszeméllyel szembeni érvényesítéséről szól, ezzel szemben a polgári perben két mellérendelt magánfél jogvitáját kell a bíróságnak eldöntenie – mely sajátosság már önmagában is indokolja a terhelt

⁴¹ Érdekes megemlíteni, hogy a régi Pp. 272. § (1) bekezdése még 60 napos határidő biztosított a felülvizsgálatra, melyet az új Pp. jelentősen, 25 százalékkal lerövidített, ezzel is közelebb hozva a jogintézményt a fellebbezéshez. Lásd a régi Pp. 272. § (1) bekezdését, illetőleg a Pp. 412. § (1) bekezdését.

⁴² Pp. 409. § (2) bekezdés c) pont.

⁴³ Érdekes azonban megemlíteni, hogy a JPE határozat kifejezetten vitatja azt, hogy az előzetes döntésnek ilyen kötelező ereje lenne. Lásd a JPE határozat, Indokolás [47].

⁴⁴ Be. 648. § c) pont.

⁴⁵ Be. 652. § (3) és (4) bekezdései.

javára, illetőleg terhére történő felülvizsgálati indítvány előterjesztésének különböző határidejét.

A Kp.-ban a felülvizsgálat megindítására a jogerős határozat közlésétől számított harminc nap áll rendelkezésre.⁴⁶ A Kp. szabályai alapján a félnek meg kell jelölnie a felülvizsgálati kérelem befogadásának okát (azonban a fél által megjelölt befogadhatósági okhoz a Kúria nincs kötve), mely okok között szerepel (hasonlóan a Pp. szabályaihoz) az EUB előzetes döntéshozatali eljárása kezdeményezésének szükségessége is.⁴⁷ A Kp. szabályai alapján a sikeres alkotmányjogi panaszt követően a Kúria határozza meg az alkotmányjogi panasz orvoslása eljárási eszközét.⁴⁸

A felülvizsgálati okok (jelen dolgozat tárgya szempontjából releváns) rendszerét az alábbi táblázat szemlélteti.

	Pp.	Kp.	Be.
Felülvizsgálat oka	jogkérdések	a Pp. szabályai szerint	jogsértő ítéletek
Határidő	a jogerős határozat közlésétől számított 45 nap	a jogerős határozat közlésétől számított 30 nap	a terhelt terhére a jogerős ügydöntő határozat közlésétől számított 6 hónap; a terhelt javára korlátlan
AB határozat	nem felülvizsgálati ok	a Pp. szabályai szerint	felülvizsgálati ok
EJEB döntés	nem felülvizsgálati ok	a Pp. szabályai szerint	felülvizsgálati ok
EUB döntés (saját ügyben)	felülvizsgálati ok lehet	a Pp. szabályai szerint (felülvizsgálati ok lehet)	felülvizsgálati ok lehet

forrás: saját szerkesztés

⁴⁶ Kp. 117. § (1) bekezdés.

⁴⁷ Kp. 118. § (1) bekezdés a) pont ac) alpont.

⁴⁸ Kp. 123. §.

3.3. Az előzetes döntéshozatali eljárás és a rendkívüli perorvoslatok konfliktusa

Az uniós jog oldaláról (sem a tényleges érvényesülés, sem az egyenértékűség elve szempontjából) nincs annak jelentősége, hogy egy más ügyben született előzetes döntésre történő hivatkozást a tagállami jogalkotó a felülvizsgálat vagy a perújítás körében tesz-e lehetővé. Valódi gyakorlati problémát a magyarországi jogalkalmazásban is a két rendkívüli perorvoslati eljárás szignifikánsan eltérő határideje jelent, mely alapesetben a már kifejtettek szerint indokolt lehet a két jogintézmény eltérő jellege miatt. A gyakorlatban azonban az előzetes döntésre történő hivatkozás felülvizsgálati okként történő meghatározása (annak rendkívül szűk, polgári perben 45 napos, közigazgatási perben 30 napos határideje miatt) lényegében kizárja annak a lehetőségét, hogy egy peres fél a saját egyedi ügyében egy másik ügyben időközben, a saját ügyében születő jogerős ítéletet követően meghozott előzetes döntésre hivatkozhasson felülvizsgálati okként. Ennek oka véleményem szerint az, hogy a jogalkotó nem általában az előzetes döntések rendkívüli jogorvoslati okként történő szabályozását alkotta meg, hanem csupán azt az esetet, amikor a rendkívüli jogorvoslati okra hivatkozó fél saját ügyében kerül sor előzetes döntéshozatali eljárásra, míg a más ügyben született előzetes döntés rendkívüli jogorvoslati okként történő meghatározását a jogalkotó valójában nem végezte el. Mégis, logikus amellett érvelni, hogy ugyanaz a jogintézmény (az előzetes döntéshozatali eljárás) minden esetben ugyanarra a rendkívüli perorvoslati okra vezet. Ez az állítás ugyanakkor nem szükségképpen igaz: az Alkotmánybíróság eljárásában például egy JPE határozat az alkotmányjogi panasz benyújtójának saját ügyében az Abtv. 27. §-a szerint (bírói döntés elleni) alkotmányjogi panasz tárgya lehet, míg ha a JPE határozat nem az indítványozó egyedi ügyében született meg, hanem azt az indítványozó ügyére alkalmazta a bíróság, akkor a JPE határozat jogi természetét tekintve a bíróságra nézve kötelező jogszabálynak tekinthető, és az Abtv. 26. § (1) bekezdése szerinti alkotmányjogi panasszal támadható, az Abtv. 37. § (2) bekezdéséből következően.

Mivel az uniós jog nem követel meg pontos jogorvoslati módszert az uniós jogon alapuló kérdések felülvizsgálatára és a tagállamoknak teret enged a saját szabályaik alkalmazására, ezáltal nem eleve ellentétes az uniós jogból fakadó követelményekkel az előzetes döntések felülvizsgálatként történő felhívhatósága. Abban az esetben, ha a tagállami jog más hasonló esetekben is csak egészen kivételesen teszi lehetővé a jogerő áttörését, nem ellentétes az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elveivel, ha az előzetes döntéshozatali eljárásban született döntések esetében ugyanezt a kivételes helyzetet tartja fenn a tagállami

jogalkotó. Abban az esetben azonban, ha a tagállami jog más hasonló esetekben [ideértve mindenekelőtt az Alkotmánybíróság és az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) döntései nyomán előálló helyzetet] szélesebb körben teszi lehetővé a jogerő áttörését, a tagállami autonómia elvének már véleményem szerint meg kell hajolnia az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvei előtt.

Hogy az előzetes döntéshozatali eljárás hogyan és mennyiben lehet alapja egy rendkívüli perorvoslati eljárásnak, azt a Hochtief ügyeinek példája mutatja.⁴⁹ Az első *Hochtief* ügyben⁵⁰ irányadó tényállások szerint az alapperben a bíróságok rosszul értelmezték az uniós jogot, elmulasztották az előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezését, így a felperes Hochtief végül az uniós jog megsértésével lett pervesztes. Egy újabb, ugyancsak a Hochtief által indított, hasonló tárgyú ügyben⁵¹ már sor került előzetes döntés kérésére, és így utóbb az is egyértelművé vált, hogy az első ügyben az eljáró bíróságok tévesen értelmezték az uniós jogot. A Hochtief a második ügyben megszületett előzetes döntés nyomán rendkívüli perorvoslati eljárást kívánt kezdeményezni, ám a felülvizsgálatra rendelkezésre álló 45 napos határidő ekkorra értelemszerűen már régen eltelt. A Hochtief ezért perújítási kérelmet terjesztett elő, el nem bíralt bírósági határozatra,⁵² mint perújítási okra hivatkozva. A Kúria előbb ennek nyomán végzéssel lehetségesnek tartotta a perújítást, ugyanis úgy ítélte meg, hogy a perújítási okként nevesített „el nem bíralt határozat” körében egy előzetes döntés is értelmezhető,⁵³ majd a JPE határozat végül elvi élel eldöntötte azt a kérdést, hogy egy előzetes döntés nem perújítási, hanem felülvizsgálati oknak tekinthető.⁵⁴

Álláspontom szerint a Kúria jogi érvelése önmagában véve helytálló, és egyet lehet érteni azzal a megközelítéssel, mely az előzetes döntéshozatali eljárásban született luxemburgi bírósági döntést (azt önmagában vizsgálva) felülvizsgálati okként határozza meg. A gyakorlati problémát az jelenti, hogy egyrészt az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elve szempontjából nem önmagában (hanem például az EJEB döntéseivel és az Alkotmánybíróság határozataival összevetve) kell vizsgálni az előzetes döntések eljárásjogi értelemben vett jogi természetét, másrészt pedig a perújítás és a felülvizsgálat közötti rendkívül eltérő határidők szignifikánsan megnehezítik az előzetes döntésekre hivatkozással történő rendkívüli perorvoslatokat.

⁴⁹ Kúria Pfv.III.21.211/2020/6. számú végzése.

⁵⁰ A Kúria Jpe.II.60.027/2021/8. számú határozata.

⁵¹ C-218/11. sz. ügy, *Hochtief*, 2012. október 18-i ítélet, ECLI:EU:C:2012:643.

⁵² Régi Pp. 260. § (1) bekezdés a, pont.

⁵³ Kúria Pfv.III.21.211/2020/6. számú végzése.

⁵⁴ A Kúria Jpe.II.60.027/2021/8. számú határozata, Indokolás [60].

IV. Az előzetes döntés, az EJEB és az Alkotmánybíróság határozata jogi természete

A következőkben arra a keresem a választ, hogy a tényleges érvényesülés és egyenértékűség elvébe ütközik-e az a tény, hogy az Alkotmánybíróság határozataira és az EJEB döntéseire való hivatkozással lehet helye a perújításnak a polgári eljárásjogban, azonban az előzetes döntéshozatali eljárás tekintetében nincs ilyen lehetőség. Ahhoz, hogy az előzetes döntéshozatali eljárás helyét a rendkívüli perorvoslatok szempontjából megtaláljuk a magyar jogrendszerben, fontosnak érzem, hogy az eljárás és az annak végén megszülető döntés szempontjából összehasonlítsam a hasonló funkciójú magyar és uniós jogi aktusokat. Ezek a bírósági döntések szerepüket tekintve más-más jogintézmények, de eljárásjogi tekintetben jogi természetükben mégis fedezhetünk fel hasonlóságokat vagy éppen azonosságokat.

4.1. Előzetes döntéshozatali eljárásban született döntések

Az előzetes döntéshozatali eljárás⁵⁵ az EUB jogértelmező funkciója, amely segítséget nyújt a tagállami bíróságok számára az uniós jog megfelelő értelmezése (illetőleg a másodlagos uniós jog esetében részben annak érvényessége) kérdésében. Ez az eljárás biztosítja az uniós jog egységes értelmezését és alkalmazását valamennyi tagállamban. Az előzetes döntéshozatali eljárás célja, hogy az uniós jog értelmezésére, illetve az elfogadott uniós jogi aktusok érvényességéről szóló kérdésekre választ adjon.⁵⁶

Az előzetes döntéshozatali eljárás intézménye alapvetően a tagállami jog és az uniós jog viszonyával összefüggésben bír kiemelkedő jelentőséggel. Ez az eljárás vezetett (a teljesség igénye nélkül) a közvetlen hatály, a közvetett hatály vagy éppen az elsőbbség elvének kimondásához is. Az előzetes döntéshozatali eljárás, mint közvetett eljárás jogi természete alapvetően a folyamatban levő egyedi ügy mikénti eldöntésére terjed ki, ennek megfelelően az előzetes döntéshozatali eljárásban születő luxemburgi bírósági döntések jellemzően mindig az alapügyben kerülnek felhasználásra. Az EUB döntései ugyanakkor azonban nem kizárólag az alapügyben bírnak kötelező erővel. Az *acte éclairé* (tisztázott ügy) doktrína⁵⁷ lényege éppen

⁵⁵ EUMSZ. 267. cikk.

⁵⁶ Az Európai Unióról szóló Szerződés (a továbbiakban: EUSz.) 19. cikk (3) bekezdés b. pont.

⁵⁷ C-283/81. sz. ügy, *CILFIT*, 1982. október 6-i ítélet, ECLI:EU:C:1982:335, 16. pont.

az, hogy ha az EUB már egyszer állást foglalt valamely uniós jogi norma értelmezése, illetőleg érvényessége kérdésében, akkor egy újabb ügyben már az eljáró tagállami bíróságnak szükségtelen az EUB eljárását kezdeményeznie, hanem saját maga is el tudja dönteni az előtte folyamatban lévő ügyet. (Az előzetes döntésnek egyébként ez az a funkciója, amelyet a Kúria a JPE határozat meghozatala során kifejezetten ellentétesen ítélt meg.)

Abban az esetben, ha valamely tagállami bíróság egy már megszületett előzetes döntéstől eltérően értelmezi az uniós jog valamely szabályát, a *Köbler* doktrínának megfelelően helye lehet az uniós jog megsértése miatti kártérítési kereset indításának.⁵⁸ Ilyen esetekben ugyanis az eljáró tagállami bíróságnak nyilvánvalóan tudnia kell az adott ügyben alkalmazandó uniós jogi norma helyes értelmezését. Ilyen esetekben az sem kérdés, hogy (a tagállami jogszabályoknak megfelelően) felülvizsgálatnak, mint rendkívüli perorvoslatnak bizonyosan helye lehet a tagállami bíróság által elkövetett jogszabálysértésre történő hivatkozással.

Abban az esetben azonban, ha a tagállami bíróság döntése időben megelőz egy valamely más ügyben született előzetes döntést, legalábbis kérdéses, hogy teljesülnek-e a az uniós jog megsértése miatt kártérítési felelősség feltételei (nevezetesen, hogy a jogsértésnek kellően súlyosnak kell lennie), hiszen ekkor még nem beszélhetünk az EUB „ítélkezési gyakorlatának nyilvánvaló figyelmen kívül hagyásáról.”⁵⁹ Ilyen esetekben ugyanakkor helye lehet rendkívüli perorvoslatnak – de csak akkor, ha a rendelkezésre álló rendkívüli perorvoslat benyújtására rendelkezésre álló határidő még nem telt el. Miközben a tagállamok eljárási autonómiája nagyfokú szabadságot enged a tagállamok számára az egyes rendkívüli perorvoslatok feltételeinek meghatározására, ez a nagyfokú szabadság azonban nem üresítheti ki a rendkívüli perorvoslat lehetőségét akkor, ha más hasonló, nem uniós jogi érintettségű ügyben a rendkívüli perorvoslat lehetősége egyébként rendelkezésre áll. Ebben az összefüggésben lesz jelentősége a Kúria JPE határozatában tett elvi állásfoglalásnak.

4.2. Az EJEB döntései

Szemben az előzetes döntéshozatali eljárással (ahol az EUB az előzetes döntését a még folyamatban levő eljárás keretei között hozza meg), az EJEB döntése már minden esetben az adott eljárás nemzeti fórumok előtti lezárultát követően, a rendelkezésre álló hatékony

⁵⁸ VARGA Zsófia: A Köbler-doktrína magyarországi alkalmazása: A bírósági jogkörben az uniós jog megsértésének gyakorlata. *Európai Jog*, 2015/1, 13.

⁵⁹ C-224/01. sz. ügy, *Köbler*, 2003. szeptember 30-i ítélet, ECLI:EU:C:2003:513, 56. pont.

jogorvoslatok kimerítését követően születik meg. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: EJE vagy Egyezmény) 41. cikke alapján az EJEB igazságos elégtételt (jellemzően pénzbeli kártérítést) ítél meg a panaszos javára akkor, ha a panaszt megalapozottnak találja és az ügy egyedi körülményei azt indokolják. Az Egyezmény 46. cikke alapján a részes államok kötelesek az EJEB ítéleteinek végrehajtására, amely rendelkezés a gyakorlatban nem csupán az EJEB által megállapított „igazságos elégtétel” megfizetését jelenti, hanem azt is, hogy a részes államok kötelesek egy olyan eljárás biztosítására a saját nemzeti joguk alapján, mely az ügy érdemében is lehetővé teszi a panaszosok számára kedvező döntés meghozatalát. Az EJEB eljárása alapvetően egy, a részes állam nemzeti joga szerint megszülető bírói döntés Egyezménnyel való összhangját vizsgálja, melyből következően általában az EJEB döntése nem adhat alapot a panaszoson kívül más személy számára arra, hogy az EJEB döntésére hivatkozással a saját egyedi ügyében új eljárást vagy rendkívüli perorvoslatot kezdeményezzen.

Két esetben azonban elképzelhető, hogy az EJEB döntései mégis az adott egyedi ügyön túlmutató joghatással bírnak, mely vonatkozásokban az EJEB döntései jogi természetüket tekintve hasonlóak az EUB előzetes döntéseihez.

Az egyik ilyen lehetőség, ha az EJEB eljárására azért kerül sor, mert a bepanaszolt állam nemzeti jogában elfogadott jogszabály közvetlenül, mindennemű hatósági vagy bírósági eljárás nélkül okozza a panaszos jogainak sérelmét.⁶⁰ Ilyen esetekben az EJEB nem egy részes állam bírósága által hozott bírói döntés, hanem végeredményben egy részes állam által alkotott nemzeti jogszabály Egyezménnyel való összhangjáról foglal állást. Amennyiben az EJEB azt állapítja meg, hogy a kérdéses jogszabály nyilvánvalóan megsértette a panaszos EJE-ben garantált jogait, az adott jogszabály alkalmazásával eldöntött más egyedi ügyekben is kétséget kizáróan megállapítható az Egyezmény megsértése. Az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdése értelmében Magyarország „nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében” biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját, mely rendelkezést a szakirodalom egyértelműen a nemzetközi jog primátusaként határoz meg.⁶¹ A magyar jogrendszer ezen túlmenően dualista-transzformációs modellt is követ, ami a konkrét esetben azt is jelenti, hogy az Egyezményt Magyarország törvénnyel⁶² hirdette ki és az a magyar jog részét képezi. Ez pedig egyben azt is jelenti, hogy egy, az EJEB kifejezetten valamely magyar jogszabályra vonatkozó döntésével

⁶⁰ Lásd például: EJE, *Karsai kontra Magyarország*, 2024. június 13, No. 32312/23.

⁶¹ MOLNÁR Tamás: A nemzetközi jog és a magyar jog viszonya. In: JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (2018), [11].

⁶² 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről.

ellentétes magyar bírói döntés egyben jogszabálysértő bírói döntésnek is tekinthető, mellyel szemben rendkívüli perorvoslatnak (praktikusan felülvizsgálatnak) helye lehet.

A másik lehetőség, amikor az EJEB döntése az egyedi ügyön túlmutató jelentőséggel bír, az ún. pilot eljárások esete.⁶³ Pilot eljárásra akkor kerül sor, amikor az Egyezményben részes állam jogszabálya okoz az Egyezménnyel összeegyeztethetetlen, rendszerszintű problémát, és ezáltal rendkívül nagy számú panaszos fordul az EJEB-hez az adott részes állammal szemben.⁶⁴ Ilyen esetekben az EJEB kiválaszt egy vagy több vezető, ún. pilot ügyet, amelyet érdemben elbírál, és ez idő alatt a többi hasonló ügyben az eljárását felfüggeszti. A vezető ügyben az EJEB megvizsgálja, hogy valóban fennáll-e a rendszerszintű jogsértés, és amennyiben igen, a részes államot felhívja arra, hogy a saját nemzeti jogában meghatározott határidőn belül biztosítson jogorvoslatot ezekre a helyzetekre, mely jogorvoslat általában az anyagi jogi jogszabályok módosításán túl egy, a nemzeti bíróság előtt igénybe vehető eljárás megindításának lehetőségét jelenti.⁶⁵ A részes államok már csak azért is eleget tesznek a pilot ítéletből fakadó kötelezettségeiknek, mert ellenkező esetben azzal a reális veszéllyel kell szembenéznük, hogy az EJEB valamennyi felfüggesztett ügyet folytatni fog, és abban a pilot ügghöz hasonlóan a részes államot marasztaló ítéletet fog majd hozni. A pilot ítéletek nyomán tehát a bepanaszolt állam nemzeti jogában bizonyosan indulni fog valamilyen új eljárás, ez azonban alapvetően nem kötődik egyetlen, már korábban zajlott eljáráshoz sem.

E vonatkozásban az EJEB pilot döntése jogi természetét tekintve leginkább ahhoz az esethez hasonlítható, amikor a Bíróság a *Nádasdi és Németh* egyesített ügyekben⁶⁶ (előzetes döntéshozatali eljárás keretében) megállapította, hogy a regisztrációs adóra vonatkozó magyar szabályozás ellentétes az uniós joggal, melynek nyomán a magyar jogalkotó megalkotta a regisztrációs adó részleges visszatérítéséről szóló 2006. évi CXXX. törvényt.⁶⁷ Ez a példa is jól mutatja, hogy az EJEB döntései és az EUB előzetes döntései között eljárásjogi értelemben kifejezetten szoros a kapcsolat, és korántsem igaz az a leegyszerűsítő álláspont, hogy mindkét döntés kizárólag az adott egyedi ügyben képes joghatást kifejteni. Magyarországgal szemben

⁶³ SZEMESI Sándor: Az emberi jogok európai őrének új fegyvere: a pilot judgement eljárás a strasbourgi bíróság gyakorlatában. *Jog-Állam-Politika*, 2013/4, 47–63.

⁶⁴ SZABÓ Marcel: Az Alkotmánybíróság és az Emberi jogok Európai Bíróságának kapcsolata. In: ZAKARIÁS Kinga (szerk.): *Az alkotmánybírósági törvény kommentárja*. Pázmány Press, Budapest, 2022, 99.

⁶⁵ PACZOLAY Péter: Az Emberi Jogok Európai Bírósága mint európai alkotmánybíróság? *Miskolci Jogi Szemle*, 2020/1 különszám, 202.

⁶⁶ C-290/05. sz. és C-333/05. sz. egyesített ügyek, *Nádasdi és Németh*, 2006. október 5-i ítélet, ECLI:EU:C:2006:652.

⁶⁷ SOMSSICH Réka: Az uniós jogba ütköző adók visszatérítése a magyar jogban. *Európai Jog*, 2010/4, 25–29.

egyébként mind ez ideig két pilot eljárás zajlott, az egyik a polgári peres eljárások elhúzódása,⁶⁸ a másik pedig a fegyintézetek zsúfoltsága miatt.⁶⁹

4.3. Az Alkotmánybíróság döntései

Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve.⁷⁰ Az Alkotmánybíróság (melynek eljárása egyébként az EJEB eljárása szempontjából az esetek jelentős részében hatékony, és ekként a panaszosok által kötelezően kimerítendő jogorvoslatnak minősül⁷¹) alkotmányjogi panasz alapján háromféle eljárást folytathat le, az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvénynek (a továbbiakban: Abtv.) megfelelően.

Az Abtv. 26. § (2) bekezdése szerinti, ún. közvetlen panasz természetét tekintve ahhoz az esethez hasonlít, amikor az EJEB közvetlenül egy részes állam jogszabályának az Egyezményvel való összhangját vizsgálja, az alaptörvény-sértés ugyanis közvetlenül, hatósági vagy bírósági eljárás nélkül következik be és nincs is olyan eljárás, amely az ily módon bekövetkezett jogsértést orvosolhatná.

Az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasz valamely jogerős bírói döntés alaptörvénnyel való összhangját vizsgálja, mely jogi természetét tekintve az EJEB döntéseivel hasonlítható, azzal, hogy ilyen esetekben az alkotmányjogi panasz megalapozottsága esetén az Alkotmánybíróság megsemmisíti a támadott bírói döntést, a Pp. 427. § (1) bekezdésének megfelelően az alkotmányjogi panasz orvoslásának eljárási eszközét a Kúria állapítja meg. Ilyen esetekben tehát nincs szükség semmilyen rendkívüli perorvoslatra, hiszen a bírói döntés Alkotmánybíróság általi megsemmisítésére tekintettel az alkotmányjogi panasz alapját képező eljárás automatikusan újraindul. Alapvetően ugyanezt a szabályt rögzíti a Kp. 123. §-a, illetőleg a Be. 632. §-a is.

Az Abtv. 26. § (1) bekezdése szerinti alkotmányjogi panasz keretében az Alkotmánybíróság a bíróság által a döntésének meghozatala során alkalmazott jogszabályi rendelkezés Alaptörvénnyel való összhangját vizsgálja. Ebben az esetben ha az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt megalapozottnak találja, a jogszabályi

⁶⁸ EJEB, *Gazsó kontra Magyarország*, 2015. július 16, No. 48322/12. A pilot eljárásból fakadó követelményeknek Magyarország a 2021. évi XCIV. törvény megalkotásával tett eleget.

⁶⁹ EJEB, *Varga és mások kontra Magyarország*, 2015. március 10, Nos. 14097/12, 45135/12, 73712/12, 34001/13, 44055/13, 64586/13. A pilot eljárásból fakadó követelményeknek Magyarország a 2016. évi CX. törvény megalkotásával tett eleget.

⁷⁰ Alaptörvény 24. cikk (1) bekezdés.

⁷¹ PACZOLAY Péter: The ECtHR on Constitutional Complaint as Effective Remedy in the Hungarian Legal Order? *Hungarian Yearbook of International Law and European Law*, 2020, 157–168.

rendelkezést megsemmisíti, az alkotmányjogi panasz orvoslásának eljárási eszközét ugyancsak a Kúria fogja megállapítani a Pp. 427. §-ának (és a Kp. 123. §-ának) megfelelően, a Be. szabályai szerint pedig ilyen esetekben megismételt eljárásra kerül sor.

Abban az esetben, ha az Alkotmánybíróság valamely jogszabályi rendelkezéshez fűz alkotmányos követelményt,⁷² az Alkotmánybíróság rögzíti azokat az Alaptörvényből fakadó követelményeket, amelyeknek a kérdéses jogszabály alkalmazásának meg kell felelnie. Abban az esetben pedig, ha az Alkotmánybíróság valamely jogszabályi rendelkezést *ex tunc* (visszamenőleges) hatállyal semmisít meg,⁷³ ez a döntés szükségképpen kihat valamennyi olyan bírói döntésre, amely az adott, megsemmisített jogszabályi rendelkezés alkalmazásával született meg.

4.4. A három bírói fórum döntései a rendkívüli perorvoslatok rendszerében

Az előzetes döntés, az EJEB döntése és az Alkotmánybíróság határozata jogi természetét a rendkívüli perorvoslatok szemszögéből az alábbi táblázat mutatja be.

	előzetes döntés	EJEB	AB
alapeljárás	folyamatban van	befejeződött	befejeződött
rendkívüli perorvoslat saját ügyben	nem értelmezhető	polgári perben perújítás (Pp. 393. § c) pont), büntetőeljárásban felülvizsgálat (Be. 648. § c) pont, kivéve a Be. 650. § (4) bekezdését)	polgári perben a Kúria állapítja meg a szükséges intézkedéseket (Pp. 427. §) büntetőeljárásban az Abtv. 27. §-a esetén megismételt eljárás (Be. 632. §), az Abtv. 26. § (1) bekezdése esetén felülvizsgálat (Be. 648. § c) pont).

⁷² Abtv. 46. § (3) bekezdése.

⁷³ Abtv. 45. § (4) bekezdése. Az Alkotmánybíróság ilyen esetekben elrendelheti az adott jogszabály alkalmazásával született valamennyi bírói döntés felülvizsgálatát. Erre példaként lásd: 14/2022. (VII. 7.) AB határozat, rendelkező rész 3. pont.

rendkívüli perorvoslat más ügyben	a jogszabályok nem szólnak róla	polgári perben perújítás (Pp. 393. § a) pont), büntetőeljárásban felülvizsgálat (Be. 648. § a) vagy b) pont)	polgári perben perújítás (Pp. 393. § a) pont), büntetőeljárásban felülvizsgálat (Be. 648. § a) vagy b) pont)
--	---------------------------------	--	--

forrás: saját szerkesztés

A fenti táblázatból jól látható, hogy a jogalkotó a polgári (és közigazgatási) perekben, illetőleg a büntetőeljárásokban egymáshoz képest eltérően szabályozta azt, hogy az Alkotmánybíróság és az EJEB döntését perújítási vagy felülvizsgálati oknak tekinti-e. Tekintettel arra, hogy az Alkotmánybíróság eljárása (az alkotmányjogi panasz) az a saját egyedi ügyben a jogerős ítélet kézhezvételét követően a fél által a nemzeti (magyar) jog szabályai szerint kezdeményezett eljárás, melyben az Alkotmánybíróság döntésének jogkövetkezményeit az Abtv. kifejezetten meghatározza, ezért egy sikeres alkotmányjogi panasz benyújtását követően az indítványozó saját egyedi ügyében nincs szükség külön rendkívüli perorvoslati eljárás kezdeményezésére.

A Pp. szabályai alapján az EJEB döntése mind a saját ügyben [Pp. 393. § c) pontja], mind pedig a más ügyében [Pp. 393. § a) pontja] perújítási oknak tekinthető, azonban a jogalkotó a perújítás intézményén belül eltérően határozta meg a perújításra okot adó esetek körét.

A Pp. 393. § c) pontja alapján akkor van helye perújításnak, ha a fél a saját ügyében hozott strasbourgi bírósági ítéletre hivatkozik; a jogerős ítélet ugyanabban a jogi hibában szenved, mint amit az EJEB vizsgált; és az EJEB-től elégtételt nem kapott vagy a sérelem kártalanítással nem orvosolható. Ilyen esetben a perújítási kérelem előterjesztésének határideje az EJEB ítéletének kézhezvételétől számított 60 nap, akkor is, ha az ítélet jogerőre emelkedésétől számítva már több, mint öt év telt el.⁷⁴ Az, hogy az EJEB határozat perújítási okként hivatkozható perorvoslati szempontból, csak a jelenleg hatályos Pp. hatályba lépése után vált egyértelművé, melynek oka az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlása volt,⁷⁵ hogy a tagállapoknak törekedniük kell arra, hogy saját hatáskörükön belül minden lehetőséget biztosítsanak az eredeti állapot helyreállításának érdekében, ideértve az alapügy újratárgyalásának esetét is.

⁷⁴ Pp. 395. § (4) bekezdése.

⁷⁵ Miniszteri Bizottság R (2000) 2. sz. ajánlása a tagállamok felé az Emberi Jogok Európai Bírósága Ítéletét követően egyes ügyek nemzeti szinten történő újbóli megvizsgálásáról és megnyitásáról

A Pp. 393. § a) pontja alapján ezzel szemben formálisan bármikor, tartalmi megszorítás nélkül kezdeményezhető perújítás, amennyiben a fél „önhibáján kívül nem volt abban a helyzetben, hogy a perújítási kérelmében felhozott tényt, bizonyítékot vagy határozatot a korábbi eljárás során érvényesítse”,⁷⁶ jellemzően azért, mert az alapügyben az EJEB döntése még nem állt rendelkezésre. A Pp. 393. § a) pontja pedig arra az esetre is megfelelően irányadó, ha a perújítás oka az Alkotmánybíróság valamely, az alapügyre kiható, de formálisan más ügyében hozott határozata. Ilyen esetben a perújítási kérelem előterjesztésének határideje a perújításra okot adó döntésről való tudomásszerzéstől számított hat hónap,⁷⁷ de legfeljebb öt év.⁷⁸

A Be. 637. § (1) bekezdés a) pontja a perújítás okai között egyértelműen az új bizonyíték meglétét követeli meg, mely feltételnek egy bírósági döntés (legyen az akár az EJEB, akár az Alkotmánybíróság döntése) fogalmilag nem felel meg. Ezzel szemben a felülvizsgálati okok között a Be. 648. §-a a meghatározott anyagi jogi és eljárásjogi szabálysértések mellett kifejezetten nevesíti azt az esetet, ha a felülvizsgálat oka „az Alkotmánybíróság vagy nemzetközi szerződéssel létrehozott emberi jogi szerv határozata”. A Be. rendszerében ennek megfelelően az EJEB döntése (az észszerű időn belüli eljárás követelményének sérelme kivételével)⁷⁹ minden esetben felülvizsgálati ok, azonban saját ügyben ennek alapja a Be. 648. § c) pontja,⁸⁰ míg más ügyében a Be. 648. § a) vagy b) pontja (anyagi jogi vagy eljárásjogi szabálysértés).

Eltérő jogi következményei vannak a sikeres alkotmányjogi panasznak is a Be. rendszerében, még „saját ügy” esetén is. Az Abtv. 27. §-a szerinti (bírói döntés elleni) alkotmányjogi panasz esetén megismételt eljárásnak van helye, míg a sikeres Abtv. 26. § (1) bekezdése szerinti alkotmányjogi panasz a jogerős bírói döntés felülvizsgálatát alapozhatja meg, a Be. 648. § c) pontjának megfelelően. Ezt az értelmezést támasztja alá, hogy a Be. 649. § (3) bekezdése alapján „felülvizsgálati indítvány terjeszthető elő, ha az Alkotmánybíróság a jogerős ügydöntő határozattal befejezett büntetőeljárás felülvizsgálatát rendelte el”, márpedig a jogerős bírói döntés megsemmisítésével egyidejűleg az Alkotmánybíróság nem rendeli el a büntetőeljárás felülvizsgálatát. Az Alkotmánybíróság gyakorlatából erre hozható példaként a 6/2020. (III. 3.) AB határozat, amikor is az Alkotmánybíróság megállapította a Be. 870. § (3)

⁷⁶ Pp. 394. § (1) bekezdése.

⁷⁷ Pp. 395. § (1) bekezdése.

⁷⁸ Pp. 395. § (3) bekezdése.

⁷⁹ Be. 650. § (4) bekezdése.

⁸⁰ Ez következik a Be. 649. § (4) bekezdéséből, mely azt írja elő, hogy a 648. § c) pontja alapján felülvizsgálatnak akkor van helye, ha az EJEB megállapította, hogy az eljárás lefolytatása vagy a bíróság jogerős, a vádról rendelkező ügydöntő határozata megsértette az Emberi Jogok Európai Egyezménye valamely rendelkezését.

bekezdése „, fellebbezés” szövegrésze alaptörvény-ellenességét, és egyben elrendelte az alkotmányjogi panasz alapját képező büntetőeljárás felülvizsgálatát.⁸¹ Érdekes megemlíteni, hogy ezekben az esetekben a felülvizsgálatra formálisan nem hivatalból kerül sor, ám a Be. 651. § (3) bekezdése alapján a felülvizsgálati indítvány előterjesztésére a legfőbb ügyész hivatalból köteles, ekként az valójában a fél tevőleges magatartásától függetlenül, *de facto* hivatalból (csak éppen nem a bíróság hivatalos észlelése alapján) megtörténik.

Büntetőeljárásban a terhelt javára előterjesztendő felülvizsgálat határidőhöz nem kötött,⁸² azonban minden jogosult csak egyszer terjeszthet elő felülvizsgálati indítványt, kivéve, ha annak oka az Alkotmánybíróság határozata vagy az EJEB ítélete.⁸³

V. Az előzetes döntéshozatali eljárás sajátosságai a Kúria Jpe.II.60.027/2021/8. számú határozata szerint

Amint az előző fejezetben látható volt, mind az Alkotmánybíróság határozatának, mind az EJEB döntésének, mind pedig az előzetes döntésnek fontos szerepe van a nemzeti jog alapján zajló eljárásokban. Az Alkotmánybíróság és a EJEB döntéséből (az esetek jelentős részében, kivéve például az eljárás elhúzódásával kapcsolatos ügyeket) szükségszerűen következik, hogy a panaszos saját ügyében lehetőséget kell biztosítani az eljárás megismétlésére és/vagy rendkívüli perorvoslatra. Ennek oka, hogy mind az Alkotmánybíróság, mind az EJEB a panaszos saját ügyében az ügy érdemét befolyásoló, elvi jelentőségű jogsértést állapít meg. Előzetes döntéshozatali eljárás esetében „saját ügyben” ugyanakkor rendkívüli perorvoslatra fogalmilag nem kerülhet sor, hiszen az előzetes döntés kérésére még a jogerős döntés megszületését megelőzően kerül sor.

A „nem saját ügyben” születő alkotmánybíróági, illetőleg strasbourgi bíróági döntések ugyanakkor a büntetőeljárásban határidőhöz nem kötött felülvizsgálati okként, a polgári perben pedig alapesetben a tudomásszerzéstől számított hat hónapos határidővel gyakorolható perújítási okként érvényesülnek.

Elviekben ugyanakkor nem zárható ki annak a lehetősége, hogy egy előzetes döntéshozatali eljárásban született luxemburgi bíróági döntés egy formálisan „nem saját”

⁸¹ 6/2020. (III. 3.) AB határozat, rendelkező rész 1. és 3. pontok.

⁸² Be. 652. § (4) bekezdése.

⁸³ Be. 652. § (6) bekezdése.

ügyben vezet olyan eredményre, amely a panaszos saját korábbi ügyének az eldöntését is befolyásolta (vagy befolyásolhatta volna). Ezt az esetet példázza a JPE határozat.

A JPE határozat alapját egy közbeszerzési pályázattal kapcsolatos konfliktus adja. A Hochtief elindult egy közbeszerzési pályázaton, ám benyújtott ajánlatát összeférhetetlenség miatt kizárták, ugyanis egy olyan szakértőt nevezett meg pályázatában, aki az ajánlatkérő oldalán a közbeszerzés előkészítésében már részt vett. Ezt a kizárást a Hochtief jogellenesnek találta, így a Közbeszerzési Döntőbizottsághoz fordult. A Közbeszerzési Döntőbizottság a kérelmet elutasította, mellyel szemben a Hochtief bírósághoz fordult, a perben előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezésére is sor került.⁸⁴ Utóbbi egy másik (ugyancsak a Hochtief által kezdeményezett, az uniós jog megsértése miatti kártérítési) ügyben újabb előzetes döntés született,⁸⁵ a Hochtief pedig ez utóbbi előzetes döntésre való hivatkozással az alapperben perújítást kezdeményezett. A Kúria végül akként döntött, hogy az EUB ítélete olyan, el nem bírált jogerős határozatnak minősül, amely lehetővé teszi a perújítást, a régi Pp. 260. § (1) bekezdés a) pontjának megfelelően.⁸⁶ A Kúria döntésével szemben az alapper alperese nyújtott be jogegységi panaszt, így került sor a JPE határozat meghozatalára.

A Kúria álláspontja szerint a perújítás „a jogerős bírósági ítéletek és ítélet hatályú határozatok ellen igénybe vehető, nem fellebbezési jellegű rendkívüli perorvoslat, amelynek legfőbb ismérve, hogy kizárólag a törvényben meghatározott okok alapján vehető igénybe.”⁸⁷ A Kúria úgy vélte, a régi Pp. 260. § (1) bekezdés a) pontja ugyan kétségtelenül nevesíti az el nem bírált, jogerős határozatot, azonban ettől még a perújítás kifejezetten ténykérdés (és nem pedig jogkérdés) alapján igénybe vehető rendkívüli perorvoslatnak tekinthető.⁸⁸ Perújítási okként ezért egy bírósági határozat akkor szolgálhat, ha az alapperhez szorosan kapcsolódó olyan megállapítást tartalmaz, amely a tényállás megváltoztatását eredményezi, az eredeti peres eljárás előkérdését jelentette volna.⁸⁹ Ezzel szemben az előzetes döntéshozatali eljárás a Kúria szerint „az érvénytelenség kérdésében hozott döntések kivételével – csak az ügyben érintett felekre terjed ki, relatív hatályú, tehát az uniós jog értelmezése körében hozott határozatnak főszabály szerint nincs az ügyön túlmutató, mindenki másra kiterjedő, úgynevezett *erga omnes* hatálya.”⁹⁰ Ez pedig egyben azt is jelenti, hogy a Kúria arra a következtetésre jutott, hogy az

⁸⁴ C-218/11. számú ügy, *Hochtief*.

⁸⁵ C-620/17. számú ügy, *Hochtief*.

⁸⁶ Kúria Pfv.III.21.211/2020/6. számú végzése.

⁸⁷ Kúria Jpe.II.60.027/2021/8. számú határozata, Indokolás [31].

⁸⁸ Uo. Indokolás [34].

⁸⁹ Uo. Indokolás [35].

⁹⁰ Uo. Indokolás [40].

EUB határozatában szereplő megállapítások nem tekinthetők ténykérdésnek, így pedig perújítási oknak sem.

A Kúria kiemelte: „Az uniós jogszabályok értelmezését érintő kérdések jellegükből adódóan olyan jogkérdések, amelyek felülvizsgálati kérelem tárgyai lehetnek. Nincs annak jogszabályi akadálya, hogy a fél a jogerős ítéletet azért támadja felülvizsgálattal, mert az eljáró bíróságok az uniós jogot tévesen alkalmazták vagy figyelmen kívül hagyták. Abban az esetben azonban, ha a felülvizsgálati kérelem benyújtására nyitva álló – a perújítási határidőtől kétségtelenül rövidebb – határidő eltelik, a jogbiztonság fenntartására figyelemmel, eltérő jogértelmezés okán nem indokolt további lehetőséget adni egy már jogerősen befejezett ügy újratárgyalására.”⁹¹ A Kúria álláspontja szerint az Alkotmánybíróság határozata, ha az nem az adott fél saját ügyében született, ugyancsak nem szolgálhat perújítási okként.⁹² Mindezen indokok alapján a Kúria végül arra a következtetésre jutott, hogy az EUB előzetes döntése nem perújítási, hanem felülvizsgálati oknak tekinthető.

Véleményem szerint a Kúria JPE határozata két vonatkozásban is legalábbis vitatható megállapítást tartalmaz. (i) Egyfelől, az *acte éclairé* (tisztázott ügy) doktrínája egyértelműen igazolja, hogy az előzetes döntésben megállapított jogértelmezés nem csupán az adott egyedi ügyben bír kötelező erővel, hanem azt a Bíróság általánosan is irányadónak tekinti. (ii) Másfelől, legalábbis megkérdőjelezhető a JPE határozat azon megállapítása is, hogy az Alkotmánybíróság alkotmányjogi panasz nyomán meghozott döntése mindig csak egyedi relevanciával bír.

VI. A Kúria Jpe.II.60.027/2021/8. számú határozatának értékelése az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvei alapján

A JPE határozat Indokolásának 51. pontja akként fogalmazott, hogy az uniós jogszabályok értelmezését érintő kérdések jellegükből adódóan olyan jogkérdések, amelyek felülvizsgálati kérelem tárgyai lehetnek, és nincs annak jogszabályi akadálya, hogy a fél a jogerős ítéletet azért támadja felülvizsgálattal, mert az eljáró bíróságok az uniós jogot tévesen alkalmazták vagy figyelmen kívül hagyták. A Kúria Jogegységi Panasz Tanácsa szerint ugyanakkor abban az esetben, ha a felülvizsgálati kérelem benyújtására nyitva álló, a Pp. 412. § (1) bekezdése szerinti

⁹¹ Uo. Indokolás [50].

⁹² Uo. Indokolás [53].

negyvenöt napos határidő eltelik, „a jogbiztonság fenntartására figyelemmel, eltérő jogértelmezés okán nem indokolt további lehetőséget adni egy más jogerősen befejezett ügy újratárgyalására.”

A konkrét (a JPE határozathoz vezető) esetben ez egyébiránt azt eredményezte, hogy a Hochtief a felülvizsgálati határidő eredménytelen eltelte és a JPE határozatból kifejezetten következően a perújítás kizártsága miatt annak ellenére nem tudott rendkívüli perorvoslati eljárást kezdeményezni, hogy az eljáró bíróságok az uniós jogot egyébként rá nézve egyértelműen kedvezőtlenül, az EUB utóbb megszületett döntéséből következően az uniós joggal ellentétesen alkalmazták.

Véleményem szerint a Kúria Jogegységi Panasz Tanácsa a döntésének meghozatala során a jogszabályok betűjét (és nem pedig szellemét) vette alapul, és figyelmen kívül hagyta a tényleges érvényesülés elvét és az egyenértékűség elvét, és döntését (uniós jogi szempontból) kizárólag a tagállami eljárási autonómia elvére alapította. Amennyiben ugyanis önmagában vizsgáljuk azt a kérdést, hogy biztosítani kell-e egy utóbb megszülető előzetes döntés esetén valamilyen rendkívüli perorvoslati lehetőséget, erre a kérdésre uniós jogi értelemben egyértelműen nemleges válasz adható, hiszen nincs olyan tételes jogi szabálya az Európai Unió jogának, amely megkövetelné valamely már lezárt eljárás rendkívüli perorvoslattal történő újraindítását.

Az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvei ugyanakkor éppen azt követelik meg, hogy egy hasonló, elvi jellegű tagállami bírósági döntés meghozatala során ne csupán a vonatkozó jogszabályok betűjét, hanem annak szellemét is vegye alapul az eljáró bírói fórum. Éppen ezért álláspontom szerint a Kúriának nem azt kellett volna vizsgálnia, hogy önmagában a luxemburgi bíróság előzetes döntése az perújítási vagy felülvizsgálati ok-e, hanem azt is, hogy abban az esetben, ha a vonatkozó jogszabály nem nevesíti sem perújítási, sem pedig felülvizsgálati okként az EUB „nem saját ügyben” hozott előzetes döntését, akkor figyelemmel az előzetes döntéshozatali eljárás céljára, valamint figyelemmel a nemzeti jogban meglevő más hasonló eljárásokra, jellegét tekintve inkább perújítási, vagy inkább felülvizsgálati okként célszerű meghatározni az előzetes döntést.

Ami az első feltételt illeti, jelen esetben kétséget kizáróan megállapítható, hogy a Pp. (és hasonlóan a Be. is) hallgat arról a kérdéstről, hogy egy más ügyben születő előzetes döntés perújítási vagy felülvizsgálati ok lehet-e a nemzeti rendkívüli perorvoslatok rendszerében. Ennek azért van jelentősége, mert az egyenértékűség és tényleges érvényesülés elvei alkalmazásának előfeltétele, hogy a nemzeti jognak olyan szabályáról legyen szó, amely teret biztosít a jogértelmezésnek.

Ami a második feltételt (az előzetes döntéshozatali eljárás célját) illeti, az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (a továbbiakban: EUMSZ.) 267. cikkének megfelelően az előzetes döntés az EUB állásfoglalását jelenti az uniós jog mikénti értelmezéséről, illetőleg adott esetben érvényességéről, mely főszabály szerint (amennyiben az EUB nem korlátozza az ítélete időbeli hatályát⁹³) az adott uniós norma megalkotására visszamenőlegesen érvényesül. Az uniós jog hatékony érvényesülésének (*effet utile*) elve kifejezetten azt célozza, hogy lehetőség szerint egy adott uniós jogi norma valamennyi tagállamban a norma hatályának teljes időtartama alatt egységesen és azonos tartalommal érvényesüljön. Ebből az uniós jogi nézőpontból meglátásom szerint az következik, hogy a tagállamoknak a lehető legnagyobb körben lehetővé kell tenniük, hogy a tagállami bíróságok által választott nem megfelelő jogértelmezés kiiktatásra kerülhessen a jogrendszerből. Ez a cél pedig akkor érhető el, ha a tagállami bíróság a tagállami jogot oly módon értelmezi, hogy az időben a lehető legteljesebb körben lehetővé tegye a hibás nemzeti bírósági döntések megváltoztatását. A tagállami bíróságnak (jelen esetben a Kúriának) természetesen nincs mérlegelési joga akkor, ha a jogszabály egyértelmű határidőt szab valamely eljárás megindítására, jelen esetben azonban nem ez volt a helyzet: a Kúriának kellett állást foglalnia abban a kérdésben, hogy a több lehetséges jogszabály-értelmezés közül melyik lesz az alkalmazandó az előzetes döntésre.

Ami a harmadik feltételt (a nemzeti jogban meglevő más hasonló eljárásokat) illeti, itt részben az EJEB és az Alkotmánybíróság döntéseinek jogi természetét, részben pedig az EJEB és az Alkotmánybíróság döntései alapján a rendkívüli perorvoslat megindítására nyitva álló határidőt kell figyelembe venni, amit a Kúria Jogegységi Panasz Tanácsa teljes mértékben figyelmen kívül hagyott. Ráadásul, álláspontom szerint a Kúria még tévedett is abban a kérdésben, hogy az EUB előzetes döntése milyen kötelező erővel bír, hiszen az előzetes döntés kötelező ereje az uniós jog mikénti értelmezése kérdésében valójában (szemben a Kúria megállapításával) mindig túlmutat az egyedi ügyön, és általános jellegűnek tekinthető.

Mind az EJEB, mind az Alkotmánybíróság döntésének lehet az egyedi ügyön túlmutató jelentősége. Az EJEB esetében ilyennek tekinthető az az eset, amikor az EJEB valamely jogszabály közvetlen alkalmazása folytán bekövetkező sérelem miatt állapítja meg az Egyezmény sérelmét, illetőleg amikor ún. pilot eljárásban hozza meg a döntését. Az Alkotmánybíróság esetében ilyennek tekinthető az az eset, amikor az Alkotmánybíróság az Abtv. 26. § (1) bekezdése alapján valamely jogszabályi rendelkezés Alaptörvénnyel való összhangját vizsgálja, illetőleg amikor az Abtv. 46. § (3) bekezdésének megfelelően

⁹³ Lásd például: C-43/75. sz. ügy, *Defrenne*, 1976. április 8-i ítélet, ECLI:EU:C:1976:56, 69-75. pontok.

alkotmányos követelményt határoz meg. Ez az alkotmányos követelmény jogi természetét tekintve azonos azzal az esettel, mint amikor az EUB egy előzetes döntéshozatali eljárásban megállapítja az uniós jog megfelelő értelmezését. Az Alkotmánybíróság döntéseivel kapcsolatosan érdemes még két további hasonlóságot is megemlíteni. Egyfelől, kivételesen az Alkotmánybíróság döntéseiben is hozható arra példa, hogy korlátozza a döntésének időbeli hatályát. Erre példa lehet a 34/2013. (XI. 22.) AB határozat, melyben az Alkotmánybíróság a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényhez olyan alkotmányos követelményt fűzött, amely csak az Alkotmánybíróság határozatának kihirdetését követően indult büntetőeljárásokra irányadó.⁹⁴ Másfelől, az Alkotmánybíróság eljárásából arra is hozható példa, hogy amikor egy jogszabály lehetséges, az Alaptörvénnyel összhangban álló értelmezését alkotmányos követelmény kimondása nélkül határozza meg, ez az értelmezés az eljáró bíróságokat a hasonló tárgyú ügyekben éppúgy köti, mintha a jogszabály lehetséges értelmezését alkotmányos követelmény formájában rögzítette volna.⁹⁵ Ennek oka, hogy az Abtv. 39. § (1) bekezdéséből következően nem csupán az Alkotmánybíróság határozatainak rendelkező része, hanem annak indokolása is kötelező erővel bír. Mindezen szempontokra figyelemmel álláspontom szerint kijelenthető, hogy jogi természetüket tekintve az Alkotmánybíróság alkotmányjogi panasz eljárásban hozott, illetőleg az EJEB határozatai az EUB előzetes döntéseivel azonos hatásúak akkor, amikor ezen határozatokban tett megállapításokat nem a saját ügyében kívánja egy adott peres fél felhasználni.

Érdekes ezért azt is megvizsgálni, hogy egy adott fél a nem a saját ügyében született alkotmánybírósági, illetőleg strasbourgi bírósági határozatot milyen határidővel használhatja fel, ugyanis ennek az információnak az értékelése elengedhetetlen ahhoz, hogy megállapíthassuk az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elveinek esetleges sérelmét a JPE határozattal összefüggésben. Az EJEB, illetőleg az Alkotmánybíróság nem saját ügyben született határozatai a polgári perekben perújítási okként vehetőek figyelembe, melynek felhívhatósága a Pp. 395. § (1) és (3) bekezdésének megfelelően a tudomásszerzéstől számított hat hónap, de legfeljebb az ítélet jogerőre emelkedésétől számított öt év. A büntetőeljárásokban az EJEB, illetőleg az Alkotmánybíróság nem saját ügyben született határozataira a terhelt határidő nélkül hivatkozhat. Ezen határidőkhöz képest a JPE határozatból következő, a Pp. 412. § (1) bekezdése szerinti, az ítélet közlésétől számított 45 napos határidő kiemelkedően rövidnek tekinthető. Ez ugyanis gyakorlatilag azt jelenti, hogy egy nem saját ügyben születő előzetes

⁹⁴ 34/2013. (XI. 22.) AB határozat, Rendelkező rész 1. pont és Indokolás [56].

⁹⁵ Lásd a 29/2021. (XI. 10.) AB határozatot, különösen az Indokolás [29] bekezdését.

döntésre kizárólag akkor lehet rendkívüli perorvoslatot alapítani, ha ez az előzetes döntés az ítélet közlésétől számított 45 napon belül születik meg.

Álláspontom szerint éppen ezért kijelenthető, hogy a Kúria Jogegységi Panasz Tanácsának JPE határozata mind az egyenértékűség, mind a tényleges érvényesülés elveivel ellentétes. Az ellentét oka nem önmagában az, hogy a nem saját ügyben születő előzetes döntést felülvizsgálati (és nem pedig perújítási) okként határozza meg a Kúria, hanem az, hogy a magyar jogalkotó a felülvizsgálatra számottevően rövidebb időt biztosít, mint a perújításra, és a konkrét esetben ez a szignifikánsan rövidebb határidő gyakorlatilag lehetetlenné teszi a nem saját ügyben utóbb megszülető előzetes döntés nyomán egy korábbi bírói döntés rendkívüli perorvoslattal történő megtámadását.

VII. Hogyan tovább? A JPE határozat nyomán következő lehetőségek

A Kúria Jogegységi Panasz Tanácsának JPE határozata látszólag elvi élel döntötte el azt a kérdést, hogy az EUB nem saját ügyben meghozott előzetes döntése a jövőben a magyar jogban nem perújítási, hanem felülvizsgálati oknak tekinthető, ezáltal pedig annak határideje a saját ügyben született döntés közlésétől számított 45 nap. A JPE határozat által kialakított új gyakorlat megváltoztatásának meglátásom szerint öt lehetséges eszköze van, melyek közül a két legnyilvánvalóbb a jogalkotással, illetőleg a Jogegységi Panasz Tanács újabb döntésével történő joggyakorlat-módosítás. Az előbbi (jogalkotással történő) módosítás tekintetében a jogalkotó lényegében korlátlan lehetőséggel bír, arra bármikor sor kerülhet. Az utóbbi (a JPE határozat meghaladásával történő) esetre a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) 32. §-a szerinti, a jogegység érdekében előterjesztett előzetes döntéshozatali indítvány formájában kerülhet sor, melyet egyaránt indítványozhat a Kúria elnöke, elnökhelyettese, kollégiumvezetője, tanácsa, vagy a legfőbb ügyész.⁹⁶

Az alábbiakban azokat a további eseteket vizsgálom meg részletesebben, amikor nem a jogalkotó és nem is maga a Kúria dönthet a JPE határozat megváltoztatásáról, ekként annak felülírására egyfajta „külső kényszer” hatására kerülhet sor.

⁹⁶ A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény 33. § (1) bekezdése.

7.1. Az Alkotmánybíróság eljárása

Az Abtv. 37. § (2) bekezdése alapján az Alkotmánybíróság az Abtv. 26. § (1) bekezdése szerinti alkotmányjogi panasz eljárás keretében is felülvizsgálhatja a Kúria jogegységi határozatait és jogegységi hatályú határozatait.⁹⁷ A jogegységi határozatok és jogegységi hatályú határozatok az indítványozó saját egyedi ügyében bírói döntésnek tekinthetők (ekként az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasszal támadhatóak), míg egy más ügyben született, de az alkotmányjogi panaszra okot adó ügyben a bíróság által kötelezően alkalmazott jogegységi határozat, illetőleg jogegységi hatályú határozat „*quasi* jogszabályként” (a bíróságot kötelező jogi normaként) az Abtv. 26. § (1) bekezdése szerinti alkotmányjogi panasszal is támadható.

Az Alkotmánybíróságnak mind ez ideig már három lehetősége is volt arra, hogy a JPE határozat Alaptörvénnyel való összhangját vizsgálja, azonban mindhárom lehetőségét elszalasztotta. A 3330/2023. (VI. 21.) AB végzés alapját képező alkotmányjogi panasz indítványozója maga a Hochtief volt, ekként az egy Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasz volt, ahol az indítványozó a saját egyedi ügyében született bírói döntést támadta. Az indítványozó alkotmányjogi panaszában arra hivatkozott, hogy a JPE határozat szerinti jogértelmezés lényegében az előzetes döntéshozatali eljárás céljával ellentétes, és ekként az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése szerinti tisztességes bírósági eljáráshoz való jogot sérti.⁹⁸ Az Alkotmánybíróság végzésében arra a következtetésre jutott, hogy „a perújítás lehetséges okainak kibővítésére a jogalkalmazónak nincs felhatalmazása {ld. 3257/2020. (VII. 3.) AB határozat, Indokolás [29]}. Ebből következően a bíróság kötve van a jogalkotó által meghatározott perújítási feltételekhez, s analógia útján nem jogosult kiterjeszteni annak szabályozási körét az EUB döntésére, mivel az *contra legem* jogalkalmazáshoz vezetne {lásd például: 3543/2021. (XII. 22.) AB végzés, Indokolás [9]}.”⁹⁹ Véleményem szerint az Alkotmánybíróság ezen végzése (hasonlóan egyébként a JPE határozathoz) alapvetően téves megközelítésen alapul: amennyiben ugyanis igaz az, hogy a jogalkotó nem szabályozta kifejezetten az EUB döntését a perújítási okok körében, akkor az is igaz, hogy a jogalkotó a felülvizsgálati okok körében sem szabályozta az EUB döntését, tehát ebben a körben jogalkotói mulasztás áll fenn, melyet az Alkotmánybíróság hivatalból eljárva is megállapíthat. Nem világos, hogy ha a perújítás lehetséges okainak kibővítése lett volna az EUB döntésének perújítási okként való elfogadása, akkor miért is nem minősült a felülvizsgálat lehetséges okai

⁹⁷ 3390/2023. (VII. 27.) AB végzés, Indokolás [18]-[20].

⁹⁸ 3330/2021. (VI. 21.) AB végzés, Indokolás [9].

⁹⁹ 3330/2021. (VI. 21.) AB végzés, Indokolás [14].

kibővítésének az, hogy a JPE határozat nem csupán azt állapította meg, hogy az EUB előzetes döntése nem perújítási ok, hanem azt is, hogy az felülvizsgálati oknak tekinthető.

Ugyancsak a Hochtief indítványára döntött az Alkotmánybíróság a 3181/2024. (V. 17.) AB végzésben és a 3182/2024. (V. 17.) AB végzésben, és mindkét esetben visszautasította az alkotmányjogi panaszt, lényegében szó szerint megismételve a 3330/2021. (VI. 21.) AB végzés idézett megállapítását.¹⁰⁰

Az Abtv. 31. § (1) bekezdése értelmében nincs helye az Alkotmánybíróság ismételt eljárásának ún. *res iudicata* esetén, azaz akkor, ha az adott bírói döntés vagy jogszabályi rendelkezés Alaptörvénnyel való összhangjáról az Alkotmánybíróság már ugyanazon Alaptörvényben biztosított jogra, valamint azonos alkotmányjogi összefüggésre hivatkozással döntött. Tekintettel arra, hogy az Alkotmánybíróság visszautasította az alkotmányjogi panaszokat, ezért az Alkotmánybíróság a jövőben még vizsgálhatja a JPE határozat Alaptörvénnyel való összhangját. Ez egyaránt lehetséges egy Abtv. 26. § (1) bekezdése szerinti alkotmányjogi panasz keretében, akkor, ha valamely ügyben az eljáró bíróság a JPE határozatra hivatkozással zárja el az indítványozót a perújítás lehetőségétől; illetőleg az Abtv. 25. § (1) bekezdése szerinti bírói kezdeményezés keretében is. Ez utóbbi lehetőség azért is érdemel említést, mert az uniós jog és a magyar jog viszonyát szabályozó Alaptörvény E) cikkére alkotmányjogi panaszt nem lehet alapítani,¹⁰¹ azonban bírói kezdeményezés formájában az Alaptörvény bármely rendelkezése felhívható, ekként egy bírói kezdeményezésben akár kifejezetten az egyenértékűség és tényleges érvényesülés elveinek sérelme is állítható.

Abban az esetben pedig, ha az indítványozó (akár alkotmányjogi panasz, akár bírói kezdeményezés keretében) azt állítaná, hogy a JPE határozat az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdését sértő módon önkényes jogalkalmazás eredménye, mert kiüresíti az előzetes döntéshozatali eljárás funkcióját és ellehetetleníti az uniós jog hatékony érvényesülését, akár arra is sor kerülhetne, hogy a magyar Alkotmánybíróság az Európai Bíróság előzetes döntéshozatali eljárását kezdeményezze. A magyar Alkotmánybíróságnak elviekben van arra eljárásjogi lehetősége, hogy az EUB-hez forduljon, gyakorlatilag azonban (szemben más tagállami alkotmánybíróságokkal) még soha nem élt ezzel a lehetőséggel.¹⁰²

Amennyiben az Alkotmánybíróság megsemmisítené a JPE határozatot (vagy esetleg jogalkotói mulasztást állapítana meg, határidő tűzésével felhívva a jogalkotót arra, hogy a

¹⁰⁰ 3181/2024. (V. 17.) AB végzés, Indokolás [45]–[46]; 3182/2024. (V. 17.) AB végzés, Indokolás [50]–[51].

¹⁰¹ 3104/2024. (III. 14.) AB végzés, Indokolás [20].

¹⁰² Arra vonatkozóan, hogy az Alkotmánybíróság egyébként kérhet előzetes döntést, lásd például: 3055/2024. (II. 23.) AB végzés, Indokolás [30].

jogbizonytalanságot okozó helyzetet orvosolja), az eljáró bíróságok előtt megnyílna annak a lehetősége, hogy az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvének figyelembevételével szabadon dönthessenek arról, hogy perújítási oknak tekintik-e az EUB nem saját ügyben született előzetes döntését.

7.2. Előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezése

Nem csupán az Alkotmánybíróság, hanem akár egy folyamatban levő perújítási eljárásban az eljáró bíróság is kezdeményezhetné az EUB előzetes döntését, annak vizsgálatát kérve, hogy az uniós jog hatékony érvényesülésének (*effet utile*) elvével összhangban áll-e az a tagállami jogszabály, amely kizárólag a jogerős ítélet közlésétől számított 45 napon belül teszi lehetővé egy másik ügyben született előzetes döntés alapján a rendkívüli perorvoslat kezdeményezését, figyelemmel arra, hogy az Alkotmánybíróság és az EJB határozatai esetén ennél lényegesen hosszabb idő áll rendelkezésre a rendkívüli perorvoslati eljárásra. Egy ilyen előzetes döntéshozatali eljárásban az EUB soha nem egy konkrét tagállami jogszabály uniós joggal való összhangját vizsgálja (annak eszköze a kötelezettségszegési eljárás), hanem csupán általában foglal állást egy olyan kérdésben, hogy egy adott tartalmú tagállami jogszabály összeegyeztethető lenne-e az uniós jogból fakadó követelményekkel, melynek alapján aztán a megfelelő következtetést a tagállami bíróságnak kell levonnia.

A *Profi Credit Polska* ügyében¹⁰³ alapvetően éppen ez történt. FY kölcsönszerződést kötött a Profi Credit Polska hitelintézettel, mely alapján a pénzügyintézet kölcsönt folyósított az adósnak. A hitelintézet több mint két évvel később keresetet terjesztett elő, melyben az adóstól a kölcsönösszeg visszafizetését követelte és csatolta a szerződés felmondásáról szóló értesítést is. Az elsőfokú bíróság kötelezte FY-t, hogy fizesse meg a bíróság által megállapított összeget, mely döntés kizárólag a hitelintézet kérelmének alapult, amelyhez a kölcsönszerződést sem csatolta, a kérelemmel szemben pedig az adós semmilyen jogi lépést nem tett (nem terjesztett elő ellentmondást, nem vitatta a hitelintézet kérelmében foglaltakat, hanem az gyakorlatilag bírósági meghagyásként jogerőre emelkedett). Két évvel később FY perújítási kérelmet terjesztett elő, arra hivatkozva, hogy az elsőfokú bíróság tévesen értelmezte az uniós jogot és kizárták őt a döntéshozásból. Sérelmezte, hogy úgy került elfogadásra a hitelintézet kérelme, hogy a kölcsönszerződést megvizsgálta volna, illetve nem ellenőrizte, hogy tisztességtelen feltételek fennállnak-e a szerződés megkötésével kapcsolatban. FY perújítási kérelmét a bíróság

¹⁰³ C-582/21. sz. ügy, *Profi Credit Polska*, 2024. április 9-i ítélet, ECLI:EU:C:2024:282.

arra hivatkozással utasította el, hogy az késedelmesen (a perújítási határidőn túl) került benyújtásra. A döntés ellen FY fellebbezett, a másodfokú bíróság pedig előzetes döntést kért az EUB-tól, lényegében azt kérdezve (hasonlóan a Kúria JPE határozatához), hogy lehetséges-e a perújítás olyan helyzetben, amikor a nemzeti jog figyelmen kívül hagyta az uniós jogot, figyelembe véve a nemzeti szabályozás azon rendelkezését, ami lehetővé teszi a perújítást olyan jogerős határozatok tekintetében, mint ami a tagállami alkotmánybíróság döntésével összeegyeztethetetlen. Az előzetes döntésre feltett kérdés szerint az EUB-nak arra kellett válaszolnia, hogy az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvének szem előtt tartásával szükséges-e perújítási lehetőséget biztosítani az EUB döntésére alapozva, olyan helyzetben, mikor a nemzeti szabályok alapján a jogerős ítélet ellen helye lenne perújításnak.

Az EUB döntése szerint „az uniós jog nem írja elő a nemzeti bíróságnak, hogy eltérjen a bírósági határozatokat jogerőre emelő belső eljárási szabályok alkalmazásától, még akkor sem, ha ez lehetővé tenné az uniós joggal összeegyeztethetetlen nemzeti helyzet orvoslását.”¹⁰⁴ Azaz, uniós szabályozás hiányában a jogerő elvének áttörését a tagállamok eljárási autonómiájának elve alapján a tagállamok belső jogrendje szabályozza. Ennek során azonban a tagállamoknak (ideértve a tagállami bíróságokat is) tiszteletben kell tartaniuk az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elveit.¹⁰⁵

Az EUB kijelentette: „ha az alkalmazandó belső eljárási szabályok bizonyos feltételek mellett lehetővé teszik a nemzeti bíróság számára, hogy visszavonjon egy jogerős határozatot annak érdekében, hogy a helyzetet a nemzeti joggal összeegyeztethetővé tegye, e feltételek teljesülése esetén az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvének megfelelően e lehetőségnek kell érvényesülnie, hogy a szóban forgó helyzetnek az uniós szabályozással való összeegyeztethetőségét helyreállítsák.”¹⁰⁶ Az EUB szerint ugyanakkor a lengyel alkotmánybíróság határozatának jogkövetkezményei alapvetően eltérnek egy előzetes döntés jogkövetkezményeitől, ennek megfelelően a lengyel alkotmánybíróság határozataival szembeni rendkívüli perorvoslati lehetőségeket nem lehet az egyenértékűség elve alapján figyelembe venni.

A *Profi Credit Polska* ügy ugyanakkor automatikusan nem vehető figyelembe a magyar jog sajátosságai vonatkozásában. Ennek oka, hogy az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elve mindig az adott nemzeti jog sajátosságai között érvényesül, és azt az uniós jogon alapuló igényérvényesítés esetén mindig a nemzeti jog valamely (eljárásjogi)

¹⁰⁴ Uo. 38. pont.

¹⁰⁵ Uo. 39. pont.

¹⁰⁶ Uo. 42. pont.

szabályához kell viszonyítani. Azaz, önmagában azért, mert az EUB Lengyelország esetében nem tartotta alkalmazhatónak a lengyel alkotmánybíróság döntéseivel való egyenértékűséget, még nem vonható le következtetés a magyar Alkotmánybíróság határozatai és az előzetes döntés kapcsolatára vonatkozóan a magyar jogban, tekintettel a két alkotmánybíróság határozatainak a nemzeti jogban meglevő eltérő jogi természetére. Álláspontom szerint (ahogyan arra a dolgozatban már korábban utaltam) e körben valójában megállapítható a hasonlóság az Alkotmánybíróság „nem saját ügyben” hozott döntései és az ugyancsak „nem saját ügyben” született előzetes döntések jogi természeté között. Ez pedig egyben azt is jelenti, hogy adott esetben valamely magyar bíróság végeredményben akár a JPE határozatban meghatározott jogi megoldás uniós joggal való összhangját is megkérdézhetné az EUB-tól egy előzetes döntéshozatali eljárás keretében. Abban az esetben, ha az EUB (a dolgozatomban tett megállapításokhoz hasonlóan) arra a következtetésre jutna, hogy van olyan, az előzetes döntéshez hasonló jogintézmény a magyar jogban, melynek nyomán a polgári eljárásjogban perújításnak lenne helye, úgy az EUB döntéséből következően a JPE határozatot a jövőben az uniós jogi érintettségű ügyekben nem lehetne alkalmazni. Márpedig ezekben az ügyekben az uniós jogi érintettséget maga az előzetes döntés alapozza meg. Az előzetes döntéshozatali eljárás sajátossága ugyanakkor az, hogy a tagállami bíróság által megfogalmazott kérdés és meghatározott tényállás határozza meg az EUB eljárásának kereteit. Ennek megfelelően, ha a tagállami bíróság nem kellő körültekintéssel teszi fel a kérdését, és nem rendszerszintűen közelíti meg az egyes határozatok rendkívüli perorvoslati okként való meghatározhatóságát a magyar jog alapján, könnyen előfordulhat, hogy az EUB a nem kellően pontosan feltett kérdésre olyan választ ad, ami valójában éppen hogy megerősíti a JPE határozat megállapításait. És bár egy ilyen tartalmú előzetes döntés nem szükségképpen zárna ki utóbb egy újabb előzetes döntés kérését, mégis, sokkal valószínűbbnek tűnik, hogy ezt követően a magyar bíróságok már minden esetben mechanikusan alkalmazzák a JPE határozatot a perújítási indítványok elbírálása során.

7.3. Kártérítés az uniós jog megsértése miatt

Egy olyan esetben, amikor megállapítható, hogy valamely ügyben (jelen esetben a Hochtief ügyében) az állam szervének tekinthető bíróság nem megfelelően, az uniós jog vonatkozó szabályainak megsértésével járt el, az adott esetben akár Magyarország (egészen pontosan az eljáró bíróságok) kártérítési felelősségének lehetőségét is felvetheti. Ez annál is inkább igaz,

mert a Hochtief korábban már próbálkozott a legelső eljárás lezárultát követően kártérítési igény érvényesítésével a magyar állammal szemben.

Ahhoz, hogy a Hochtief (vagy bárki más) eredményesen hivatkozhasson az uniós jog megsértése miatti kártérítésre, a *Köbler* ügy¹⁰⁷ nyomán az alábbi feltételeket kell igazolnia, illetőleg teljesítenie. (i) Egyrészt, a megsértett jogszabálynak jogokat kell megállapítani a magánszemélyek részére. (ii) Másrészt, a jogsértésnek kellően súlyosnak kell lennie. (iii) És végül harmadrészt, közvetlen okozati összefüggésnek kell fennállnia az államot terhelő kötelezettség megsértése és a károsult fél által elszenvedett kár között.¹⁰⁸

A *Köbler*-feltételek közül (i) az első (ti. hogy a megsértett jogszabály jogokat alapítson) jelen esetben attól függően teljesül, hogy az uniós jog elveit „jogszabálynak” lehet-e tekinteni a *Köbler*-feltételek vonatkozásában. Tekintettel arra, hogy az uniós jog alapelvei az uniós jog szerves részét képezik, ezért véleményem szerint ez a feltétel jelen esetben teljesül. (ii) A második feltétel (ti. hogy a jogsértés kellően súlyos legyen) véleményem szerint akkor teljesül, ha az Európai Bíróság valamely eljárásában megállapítja, hogy a JPE határozat ellentétes az uniós jogból fakadó egyenértékűség és tényleges érvényesülés elveivel. Ilyen luxemburgi bírósági döntés hiányában ugyanakkor a kártérítési felelősség ezen feltétele aligha állapítható meg. A *Köbler* ügyből ugyanis az következik, hogy „A végső fokon ítélkező nemzeti bíróság határozatáért fennálló állami felelősséget csak abban a kivételes esetben lehet megállapítani, ha a bíróság az alkalmazandó jogot nyilvánvaló módon hagyta figyelmen kívül.”¹⁰⁹ (iii) A harmadik feltétel (ti. a közvetlen okozati összefüggés fennállása) jelen esetben ugyancsak teljesíthető feltételnek tűnik, hiszen a JPE határozatból egyenesen következik, hogy a perújítás lehetőségétől kifejezetten és kizárólagosan a JPE határozat zárta el a Hochtiefet, azt pedig, hogy egyébként a legelső eljárásban az eljáró bíróság megsértette az uniós jogot, lényegében a második eljárásban született előzetes döntés megállapította.

VIII. Következtetések

Dolgozatomban azt vizsgáltam, hogy mennyiben tekinthető helytállónak uniós jogi szempontból (az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvére figyelemmel) a JPE határozat azon megállapítása, mely a „nem saját ügyben” született előzetes döntést nem

¹⁰⁷ C-224/01. sz. ügy, *Köbler*, 2003. szeptember 30-i ítélet, ECLI:EU:C:2003:513.

¹⁰⁸ Uo. 51. pont.

¹⁰⁹ Uo. 53. pont.

perújítási, hanem felülvizsgálati oknak tekinti, ezzel pedig a felülvizsgálat rendkívül rövid határideje miatt gyakorlatilag elzárva a peres feleket az EUB döntésére alapított rendkívüli perorvoslat lehetőségétől.

Álláspontom szerint a Kúria JPE határozata tisztán a tagállami (magyar) jog szabályainak alapulvételével egyértelműen helyesnek tekinthető: az EUB döntése kétségtelenül az uniós jog értelmezéséről szól, ami jogkérdés, miközben a perújítás eredendően a ténykérdések rendkívüli felülvizsgálatát teremti meg. Azáltal azonban, hogy (i) a perújítás és a felülvizsgálat határideje között a magyar jogban rendkívül jelentős a különbség, és (ii) van a magyar jogban felülvizsgálatra, mint rendkívüli perorvoslatra okot adó eljárás (nevezetesen az Alkotmánybíróság és az EJEB határozatai egyes esetekben), véleményem szerint a JPE határozat megállapítása uniós jogi szempontból nem tekinthető helytállónak. Az uniós jogból nem fakad olyan kötelezettség, hogy szükségszerűen perújítási (vagy éppen felülvizsgálati) okként kellene nevesíteni a peres fél nem saját ügyében született előzetes döntést. Sőt, ahogyan a *Profi Credit Polska* ügy példája is mutatja, az uniós joggal akár az a jogi megoldás is összhangban lehet, ha a tagállami jog egyáltalán nem teszi lehetővé a rendkívüli perorvoslatot az EUB „nem saját ügyben” született döntésére történő hivatkozással. Magyarországon azonban (szemben Lengyelországgal) van olyan, jogi természetét tekintve az EUB döntéséhez hasonlítható bírósági döntés, amely adott esetben perújítási oknak minősül, és ez a tény a perújítás és a felülvizsgálat kezdeményezésére rendelkezésre álló határidő jelentős különbségével együtt olvasva már azt eredményezi, hogy a JPE határozat valójában az uniós jogból fakadó követelmények megsértésével zárja el a feleket az előzetes döntésre alapított rendkívüli perorvoslat (felülvizsgálat) lehetőségétől. Ennek a helyzetnek az orvoslása (mely véleményem szerint kívánatos lenne) egyaránt megvalósulhat jogalkotással; a Kúria gyakorlatának megváltoztatásával; az EUB újabb előzetes döntésével; vagy éppen az Alkotmánybíróság határozatával.

Irodalomjegyzék

1. Szakirodalmi források

- BÉRCES Viktor: A perújítási eljárások és okok megítélése a Kúria gyakorlatában, különös tekintettel a nívumra. *Közjegyzők Döntvénytára*, 2024/7. 1289-1297;
- BLUTMAN László: Az Alkotmánybíróság határozata arról, hogy egyes uniós jogi aktusok végrehajtása mellőzhető-e az Alaptörvényre tekintettel. *Jogesetek Magyarázata*, 2022/1, 5–12;
- BUDAVÁRI Krisztina – MUZSALYI Róbert: A tagállamok eljárási autonómiájának korlátai: az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés alkalmazása. *Kúriai Döntések*, 2015/9, 996–1000;
- CSÁSZÁR Mátyás: Az irányelvek (közvetlen) hatálya és az alkalmazandó jog. *Iustum Aequum Salutare*, 2014/2, 35–58;
- CSILLÁM Katalin: A 2016. évi CXXX. törvényben szabályozott perorvoslatok a gyakorló bíró szemével, *Közjegyzők Közlönye*, 2017/1, 5–13;
- GOMBOS Katalin: Tagállami eljárási autonómia – az elv korlátokkal és kérdőjelekkel. *Európai Tükör*, 2019/3, 35–50;
- KELEMEN Katalin: A common law jogrendszerek. In: JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*, 2018;
- KISS Barnabás Sándor: Tagállami és uniós hatáskörök elhatárolása az állami támogatásokra vonatkozó komplex gazdasági értékelésekben: a nyilvánvaló mérlegelési hibák tesztjei. *Európai Jog*, 2021/1, 19–27;
- Koen LENAERTS: National remedies for private parties in the light of the EU law principles of equivalence and effectiveness. *The Irish Jurist*, 2011, 13–37;
- MOLNÁR Tamás: A nemzetközi jog és a magyar jog viszonya. In: JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (2018);
- MUZSALYI Róbert: Az egyenértékűség elve az Európai Unió Bíróságának gyakorlatában. *Európai jog*, 2018/4, 1–9;
- MUZSALYI Róbert: Van-e lehetőség a perújításra az Európai Unió Bírósága előzetes döntéshozatali eljárásában hozott határozatára hivatkozással? *Magyar Jog*, 2019/10, 582–589;
- MUZSALYI Róbert: *Az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elve az Európai Unió jogában*. Budapest, 2020;

- MUZSALYI Róbert – FARKAS Attila László: A Kúria Jogegységi Panasz Tanácsának Jpe.II.60.027/2021/7. számú jogegységi hatályú határozata. In: PETRIK Ferenc (szerk.): *Polgári eljárásjog: Kommentár a gyakorlat számára*. Harmadik kiadás 5. pótlás, ORAC, 2022, 816/19-816/20/3;
- PACZOLAY Péter: Az Emberi Jogok Európai Bírósága mint európai alkotmánybíróság? *Miskolci Jogi Szemle*, 2020/1 különszám, 198–204;
- PACZOLAY Péter: The ECtHR on Constitutional Complaint as Effective Remedy in the Hungarian Legal Order? *Hungarian Yearbook of International Law and European Law*, 2020, 157–168;
- Clara RAUCHEGGEL: Four functions of the principle of primacy in the post-Lisbon case law of the European Court of Justice. In: Katja S. ZIEGLER et al. (eds.): *Research Handbook on General Principles in EU Law*. Edward Elgar, Cheltenham, 2022, 157–172.
- SOMSSICH Réka: Az uniós jogba ütköző adók visszatérítése a magyar jogban. *Európai Jog*, 2010/4, 25–29.
- SZABÓ Marcel: Az Alkotmánybíróság és az Emberi jogok Európai Bíróságának kapcsolata. In: ZAKARIÁS Kinga (szerk.): *Az alkotmánybírósági törvény kommentárja*. Pázmány Press, Budapest, 2022, 99–107.
- SZEMESI Sándor: Az emberi jogok európai örének új fegyvere: a pilot judgement eljárás a strasbourgi bíróság gyakorlatában. *Jog, Állam, Politika*, 2013/4, 47–63.
- VARGA Zsófia: A Köbler-doktrína magyarországi alkalmazása: A bírósági jogkörben az uniós jog megsértésének gyakorlata. *Európai Jog*, 2015/1, 1–24.

2. Jogszabályok, nemzetközi szerződések

- Az Európai Unióról szóló Szerződés;
- Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés;
- Alaptörvény;
- Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény;
- Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény;
- A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény;
- A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény;
- A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény;

- A közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény;
- A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény;
- A Polgári Perrendtartás Konceptiója. A Kormány 2015. január 14. napján megtartott ülésén elfogadott koncepció;

3. Magyarországi bírósági és alkotmánybírósági döntések

- Kúria Pfv.III.21.211/2020/6. számú határozata;
- Kúria Jpe.II.60.027/2021/8. számú határozata;
- 34/2013. (XI. 22.) AB határozat;
- 6/2020. (III. 3.) AB határozat;
- 3330/2021. (VI. 21.) AB végzés;
- 29/2021. (XI. 10.) AB határozat;
- 14/2022. (VII. 7.) AB határozat;
- 3390/2023. (VII. 27.) AB végzés;
- 3181/2024. (V. 17.) AB végzés;
- 3182/2024. (V. 17.) AB végzés;
- 3104/2024. (III. 14.) AB végzés;
- 3055/2024. (II. 23.) AB végzés;

4. Az Európai Unió Bírósága döntései

- C-43/75. sz. ügy, *Defrenne*, 1976. április 8-i ítélet, ECLI:EU:C:1976:56;
- C-33/76. sz. ügy, *Rewe*, 1976. december 16-i ítélet, ECLI:EU:C:1976:188;
- C-45/76. sz. ügy, *Comet*, 1976. december 16-i ítélet, ECLI:EU:C:1976:191;
- C-106/77. sz. ügy, *Simmenthal*, 1978. március 9-i ítélet, ECLI:EU:C:1978:49;
- C-283/81. sz. ügy, *CILFIT*, 1982. október 6-i ítélet, ECLI:EU:C:1982:335;
- C-14/83. sz. ügy, *von Colson és Kamann*, 1984. április 10-i ítélet, ECLI:EU:C:1984:153;
- C-224/01. sz. ügy, *Köbler*, 2003. szeptember 30-i ítélet, ECLI:EU:C:2003:513;
- C-290/05. sz. és C-333/05. sz. egyesített ügyek, *Nádasdi és Németh*, 2006. október 5-i ítélet, ECLI:EU:C:2006:652;
- C-282/10. sz. ügy, *Dominguez*, 2012. január 24-i ítélet, ECLI:EU:C:2012:33;
- C-41/11. sz. ügy, *Inter-Environnement Wallonie*, 2012. február 28-i ítélet, ECLI:EU:C:2012:103;
- C-218/11. sz. ügy, *Hochtief*, 2012. október 18-i ítélet, ECLI:EU:C:2012:643;

- C-620/17. sz. ügy, *Hochtief*, 2019. július 29-i ítélet, ECLI:EU:C:2019:630;
- C-582/21. sz. ügy, *Profi Credit Polska*, 2024. április 9-i ítélet, ECLI:EU:C:2024:282;

5. Az Emberi Jogok Európai Bírósága döntései

- EJEB, *Varga és mások kontra Magyarország*, 2015. március 10, Nos. 14097/12, 45135/12, 73712/12, 34001/13, 44055/13, 64586/13;
- EJEB, *Gazsó kontra Magyarország*, 2015. július 16, No. 48322/12;
- EJEB, *Karsai kontra Magyarország*, 2024. június 13, No. 32312/23;